

Széchenyi István Egyetem
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar
Bűnügy Tudományok Tanszék

A családon belüli erőszak elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései

Készítette:
Buchinger Ágnes, jogász, V. évf.
BXL4UM

Témavezető:
Dr. Bartkó Róbert PhD.
egyetemi adjunktus

Győr, 2013.

Tartalomjegyzék

I.	Bevezető gondolatok	1.
II.	Hazai jogi szabályozás	2.
1.	A megelőzés jelentősége	3.
2.	A családi erőszak kezelési eszközei Magyarországon	6.
3.	Az anyagi büntetőjog védelmi eszközei	8.
4.	Kiskorú veszélyeztetése	12.
5.	Kapcsolati erőszak	16.
III.	Nemzetközi kitekintés	33.
1.	Az osztrák védelmi rendszer	33.
2.	A német szabályozás	36.
3.	Szlovákia védelmi eszközei	39.
4.	A családon belüli erőszak nemzetközi jogi háttere	41.
IV.	Záró gondolatok	44.
V.	Irodalomjegyzék	46.

I.Bevezetés

Ha megfigyeljük környezetünket, mindennapjainkat, igazoltnak találjuk a sokszor hangoztatott közhelyet: rohanó világban élünk. Jó esetben mindannyian tesszük a dolgunkat az előrehaladás, fejlődés érdekében. Hétfőtől péntekig időnk nagy részét a munka vagy tanulás tölti ki. A munkaidő lejártával jóleső gondolat, hogy nem sokára már otthon leszünk, vár minket a családunk, pihenhetünk a megterhelő nap után: megvacsorázunk, könnyed beszélgetésbe kezdünk a számunkra legkedvesebb emberekkel.

Ha megkérdezzük az utca emberét, a többségnek ez a kép jut eszébe a családról. Vagy azért, mert örömet leli benne, hogy neki ez megadatott, vagy azért, mert ezt az ideális állapotot kívánja elérni. A család legtöbbünk számára a biztonságot, a szeretetteljes környezetet jelenti, kősziklát, amelyre a legrosszabb időkben is támaszkodhatunk.

Vannak ugyanakkor olyan közösségek, ahol ez egy idealizált képet jelent csupán, amely többé-kevésbé elérhetetlenné vált az évek folyamán. A megterhelő munka, az anyagi problémák, a mindennapi konfliktusok olyan meghatározóvá váltak életükben, hogy már-már elfeledni vélték a valaha volt szebb napokat. Az ilyen családok egy részében megmarad ez az állapot, úgymond „élnek egymás mellett”. Bizonyos esetekben azonban számunkra, szerető családban élők számára, elképzelhetetlen csatározásokká fajulhat ez a feszültséggel teli helyzet.

A társadalom érdeke, hogy a most látható tendencia a visszájára forduljon: a családok egyre nagyobb hányadában ugyanis, ismert a családi erőszak jelensége. Az állam nem titkolt célja, a többi erőszakos cselekmény visszaszorítása mellett, a hozzátartozók közötti agresszió csökkentése is. Ennek elérésére különböző eszközöket vesz igénybe, melyek egy része a büntetőjog szabályai között kap helyet.

A dolgozatnak nem célja a családi erőszak társadalmi jelenségének átfogó bemutatása, a problémakör kezelésére rendelkezésünkre álló eszközök ismertetése végett született meg. Szintén mellőzi a téma kriminológiai, empirikus vizsgálatát. Írásom célja ennek megfelelően a védelmi rendszer áttekintése, vizsgálata nem csupán hazai szinten, hanem nemzetközi kitekintéssel színesítve.

II. Hazai jogi szabályozás

Írásom e fejezetének célja, hogy átfogó képet mutasson a családi erőszak magyar szabályozásáról, annak kialakulásáról, kezdve az alkotmányos alapoktól eljutva egészen az új Büntető Törvénykönyvben helyet kapott szabályokig.

Alaptörvényünk a családot az együttélés legfontosabb keretként határozza meg, kifejezésre juttatva ezzel kétségtől társadalmi fontosságát. Leszögezi továbbá azt is, hogy az állam védi a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját. Ez a védelem a családot, mint intézményt részesíti oltalomban. A témánk szempontjából lényeges- a család tagjait megillető- védelemhez egy további alapjogot figyelembe véve juthatunk el: ez az emberi méltósághoz való jog. Magyarország Alaptörvénye tartalmazza, hogy az emberi lét alapja az emberi méltóság, amely sérthetetlen, és amelyhez az embernek születésétől kezdve joga van.¹

Nem kétséges, hogy a bántalmazási esetek során ez a jog jelentős mértékben sérül. További adalék, hogy ez a jogsérelem a társadalom legfontosabb alapkövének keretében valósul meg.

A család intézményének szempontjából további fontos jogforrás a házasságról, a családról és a gyámságról szóló Törvény, amely jelenleg még hatályban van. E törvény célként fogalmazza meg a család, mint intézmény védelmének, a házastársak egyenjogúsága biztosításának szükségességét az Alaptörvény rendelkezéseivel összhangban. Tartalmazza még továbbá a gyermekekért való felelősség fokozása, illetve az ifjúság fejlődésének és nevelésének előmozdítása iránti igényt.²

Tudjuk, hogy a családról szóló rendelkezéseket az új Polgári törvénykönyv beemeli rendszerébe bizonyos változtatásokkal. Az új törvényben is alapvető szinten jelenik meg a gyermek érdekeinek védelme, bővebb tartalommal azonban, mint a még most hatályos törvényben. Azon túl, hogy hangsúlyozza a gyermek érdekeinek elsődlegességét családi jogviszonyokban, új szabályként jelenik meg a gyermek joga a családban való felnevelkedéshez.³

¹ Magyarország Alaptörvénye: *Nemzeti hitvallás; Alapvetés I) cikk; Szabadság és felelősség II.) cikk.*

² 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról: 1.§ (1) bekezdés.

³ GADÓ GÁBOR, NÉMETH ANITA, SÁRINÉ SIMKÓ ÁGNES: *Ptk. fordítókulcs*: 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről: Negyedik Könyv- Családjog, Első rész: Alapelvek, Budapest, 2013., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 169. o.

Ahhoz, hogy ez a nevelés elérje célját, azt, hogy egy értékes embert adjon a társadalomnak, fontos, hogy ezt egy kiegyensúlyozott, erőszak nélküli családban kapja meg.

1. A megelőzés jelentősége

Elisa Izguierdót, egy hatéves kislányt 1995-ben halálra verte édesanyja. A kislányt születése után nem sokkal elvették az anyjától, mert kokaint találtak a vérében. Ezután az édesapjához került, aki azonban 1994-ben rákban elhunyt. Elisa ismét visszakerült anyjához, aki immár élettársával élt együtt. Amíg a kislány velük élt, számos bejelentés érkezett a hatósághoz a szomszédoktól, rokonoktól, mely szerint bántalmazás nyomait látták a gyermekén. A gyermekvédelmi hatóság ugyanakkor azt állította, hogy Elisa édesanyja és annak párja együttműködőek a szervekkel, mindig pontosan érkeztek a megbeszélésekre, kábítószer vizsgálatnak is bármikor alávetették magukat.

Ezt követően, amikor a tanárok az iskolában azt vették észre, hogy a kislány alig tud járni, ők is jelentették gyanújukat a hatóságoknak, miszerint Elisa bántalmazás áldozata. Ezeket a bejelentéseket nem vették figyelembe. Miután a lány nem ment többé iskolába, 1995-ben a hatóság egyik dolgozója, amely kapcsolatban volt a családdal, jelentette, hogy a bántalmazott gyermek klasszikus tünetei tapasztalhatóak: ágyba vizelt, tépte a haját, érzelmileg teljesen zavarodott volt. A szociális munkás, akit Elisa mellé rendeltek, sosem járt utána ennek a bejelentésnek bokros teendőire hivatkozva. Később válltörést is szenvedett a lány, amit a kórház alkalmazottai szintén jelentettek a hatóságoknak, amelynek dolgozói azonban egyszer sem jelentek meg az intézményben, hogy megvizsgálják a helyzetet. Végül Elisa koponyasérülésbe halt bele 1995 novemberében.

Az ügyben senkit sem marasztaltak el, a rendszer hibájára fogták a történeteket. Az adott szituációkat, bejelentéseket azonban nem a rendszernek kellett volna megvizsgálnia, hanem a „bokros teendői” miatt intézkedni nem tudó szociális munkásnak.⁴

Az esetből jól látszik, hogy nem szabad félvállról venni az intő jeleket, nagy jelentősége van a megelőzésnek, amely segítségével ilyen és ehhez hasonló történések jó eséllyel elkerülhetőek lennének.

A megelőzést célzó jelzőrendszer a gyermekbántalmazás vonatkozásában alakult ki, amely intézményt az alábbiakban röviden bemutatnám.

⁴ SZABÓ MÓNIKA: *Családon belüli erőszak, gyermek- és partnerbántalmazás*. Előadás a gyermekvédelem területén dolgozó szakembereknek.
<http://www.helyinfo.hu/domain34/files/modules/module15/24689DA8A65D2DDDD.pdf> (2013. október 7.)

A gyermekvédelmi törvény meghatározott feladatokat határoz meg a gyermekvédelmi szolgálat számára: tájékoztatás; tanácsadás; szabadidős programok szervezése; jelzőrendszer működtetése; esetmegbeszélések összehívása; közös felvilágosító programok szervezése a családtagok és a jelzőrendszer tagjai számára; szakmai fórumok szervezése; családgondozás; konfliktuskezelés; hatósági beavatkozás kezdeményezése; javaslat a gyermek családból való kiemelésére; feljelentések kezdeményezése a gyámhatóságnál, vagy a feljelentés megtétele; a rendőrséggel szakmai kapcsolat létrehozása és fenntartása; szociális válsághelyzetben lévő várandós anya tájékoztatása átmeneti otthonba való felvételéről, vagy az örökbefogadás lehetőségeiről.⁵

A jelzőrendszer működtetése településeken belül valósul meg. Tagjainak együttműködése elengedhetetlen az esetek felismeréséhez, kezeléséhez. Nem elhanyagolható jelentőségű feladatuk a gondok hátterében megbúvó okok feltárása. Ha a bántalmazás, elhanyagolás megtörtént, a feladatok ezek típusai szerint differenciálódnak.

Fizikai elhanyagolás esetén - például ha a gyermeket nem tiszta környezet veszi körül - a szakemberek feladata annak vizsgálata, hogy a család lehetőségeihez mérten mindent megtette az adott helyzet elkerülése érdekében.

A lelki elhanyagolás megítélése nem egyszerű, kultúránként változnak a keretek. Ilyen esetekben fontos, hogy a gyermek támaszt találjon a szakemberben, akihez fordulhat problémáival. A lelki elhanyagolástól, amely passzív magatartáson keresztül valósul meg, megkülönböztető a lelki bántalmazás, amely ezzel ellentétben aktív magatartást jelent. Lelki bántalmazásnak minősül az is például, ha a gyermek fültanúja a szülők veszekedésének, amennyiben az félelmet idéz elő benne.⁶

Kiemelendően fontos a szakember jelenléte szexuális bántalmazás esetén, hiszen ilyenkor általában hallgatás övezi a történeteket, ezért szükséges annak felismerése. Bizonyosság akkor van, ha maga az áldozat mondja el a történeteket, ebben az esetben azonban gyakorta titoktartást kér. Fontos, hogy ettől függetlenül a jelzési kötelezettség fennáll. Ha a gyermekkel foglalkozó szakember önállóan nem tudja eldönteni bizonytalansága miatt, szükség van-e a gépezet beindítására, akkor érdemes összehívni a gyermekkel kapcsolatban álló összes szakembert. Ilyenkor, ha végül a jelzés szükségessége mellett döntenek, a döntés felelőssége is megoszlik az eljárók között.

⁵ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

⁶ SZABÓ MÓNKA: *Családon belüli erőszak, gyermek- és partnerbántalmazás*. Előadás a gyermekvédelem területén dolgozó szakembereknek.

<http://www.helyinfo.hu/domain34/files/modules/module15/24689DA8A65D2DDDD.pdf> (2013. október 7.)

Ha jelzés érkezik a gyermekjóléti szolgálathoz, a családgondozó felméri, szükség van-e gyámhatósági intézkedés kezdeményezésére. Ha a gyermek családból való kiemelése nem indokolt, elkezdődhet a családgondozás önkéntesen, vagy védelembe vétel keretében.

Bűncselekmény alapos gyanúja esetén a szolgáltatnak a rendőrséghez kell fordulnia.

Gyakran kiderül, hogy több szakember foglalkozik egy családdal, de a munka nem összehangolt, a hatékony segítségnyújtás érdekében azonban szükség van arra, hogy egymás eredményeire figyelemmel legyenek.⁷

A gyermek ellen irányuló erőszakon túl, az egyéb bántalmazási formák esetén is rendelkezésre állnak bizonyos prevenciós lehetőségek. Az Esélyegyenlőségi Kormányhivatal 2004-ben Krízis-központ szolgáltatást indított be. Ennek célja személyes és telefonos segítségnyújtás volt azon áldozatok számára, akik családi erőszak áldozatává váltak. A működés megkezdését követő rövid időn belül nyilvánvalóvá vált, hogy a kezdeti elgondolások alapján a központ nem szolgálja kellő hatékonysággal a sértettek védelmét. Komplex rendszer kialakítására volt szükség, amely az azonnali telefonos segítségnyújtás mellett, átmeneti elhelyezést is tud garantálni a bántalmazottak részére. Mindennek nyomán létrejött egy ingyenes telefonos szolgáltatás, amely az ország egész területéről elérhető volt.

Ezen előzményeket követően 2005-ben megszületett az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (OKIT), amely a nemzetközi és belső jogi követelményeknek megfelelően működik. Az intézmény feladata sokrétű: részét képezi a pszichológiai és jogi segítségnyújtás, tájékoztatás, továbbá a krízisintervenció.

Az OKIT célja tehát, az áldozatok segítése, szükség esetén elhelyezése. Ennek érdekében egész nap rendelkezésre állnak, és adott helyzetben azonnali intézkedéseket kezdeményeznek a bántalmazott segítésére.⁸

A jelzőrendszer hatékonyabbá tételéhez fontos a szociális és egészségügyi ellátásban, oktatásban, igazságszolgáltatásban dolgozó szakemberek célzott továbbképzése.

Külföldi tapasztalatok alapján elmondható, hogy a média sokat tehet a családi erőszak visszaszorítása érdekében. Ennek egyik eszköze a téma rendszeres és reális bemutatása. Sikeresnek bizonyultak a sajtóban és a televízióban megjelenő kampányok. Egyes országokban a televízió-csatornák családon belüli erőszak elleni és nőkkel szemben elkövetett erőszak elleni napokat tartanak. Az ilyen akciók keretében a témához kapcsolódó filmeket

⁷ SZABÓ MÓNIKA: *Családon belüli erőszak, gyermek- és partnerbántalmazás*. Előadás a gyermekvédelem területén dolgozó szakembereknek.

<http://www.helyinfo.hu/domain34/files/modules/module15/24689DA8A65D2DDDD.pdf> (2013. október 7.)

⁸ <http://www.szmm.gov.hu/main.php>. (2012. november 7.)

vetítenek, különféle beszélgetéseket közölnek, valamint bemutatják az egyes segítő szervezeteket.

Nem lehet elégszer hangsúlyozni továbbá, hogy mennyire fontos az óvodai és iskolai nevelés szerepe a megelőzésben. Ennek részévé kell tenni az erőszak elutasítását, valamint a már fennálló konfliktushelyzetek erőszakmentes kezelésére való nevelést.⁹

2. A családon belüli erőszak kezelése Magyarországon

Az Országgyűlés a 45/2003. (IV. 16.) országgyűlési határozatban fogalmazta meg először, hogy a családon belüli erőszak megelőzése érdekében hatékony nemzeti stratégia kialakítására van szükség. E határozatban olyan törvényjavaslatok elkészítésére kéri fel a Kormányt, amelyek a következő célokat valósítanák meg: a „távoltartó rendelkezés” bevezetése a magyar jogba; az együtt élők között elkövetett erőszak eseteiben a bíróságok és hatóságok előtt a soron kívüliség biztosítása; a tanúvédelmi szabályok megerősítése az áldozatok megfelelő hatékonyságú védelme érdekében; azon egységes szabályok megalkotása, melyek alkalmazása kötelező a rendőrség, a gyermekvédelmi szervek, szociális intézmények számára a családon belüli erőszak esetében; jogi tanácsadás, szakszerű jogi képviselet biztosítása az áldozatok részére. A határozat rögzíti továbbá a hatályos szabályozás hiányosságait, és azt, hogy a családon belüli erőszak visszaszorítása érdekében a jelenleginél hatékonyabb intézkedésekre és hatékonyabb együttműködési formák kiépítésére van szükség.

A következő lépcsőfokot a 115/2003. (X. 28.) országgyűlési határozat jelentette. Ez a határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiáját tartalmazza. Ennek keretében a rövid távú feladatokat cselekvési programok jelölik ki.

A családon belüli erőszak fogalmát hozza közelebb az Országos Rendőr-főkapitányság 13/2003. (III. 27.) intézkedése: a családon belüli erőszak az egy háztartásban élő személyek, illetve hozzátartozók, a volt házastársak, élettársak, gyermekvédelmi intézményben nevelkedő kiskorúak között megvalósuló, vagy őket, a felsorolt személyek cselekménye által érintő, az intézkedésben felsorolt bűncselekmények és szabálysértések. Ezen cselekmények közé tartozik többek között a testi sértés, emberülés, kiskorú veszélyeztetése,

⁹SZABÓ MÓNKA: *Családon belüli erőszak, gyermek- és partnerbántalmazás*. Előadás a gyermekvédelem területén dolgozó szakembereknek.
<http://www.helyinfo.hu/domain34/files/modules/module15/24689DA8A65D2DDDD.pdf> (2013. október 7.)

zaklatás valamint a megrontás. Sajátossága az, hogy abban a közegben jelenik meg, amely méltóságot, pszichikai támaszt, kötődést kellene, hogy jelentsen tagjai számára.¹⁰

Következő lépésként 2004 áprilisában megszületett a T/9837. számú törvényjavaslat a családon belüli erőszak miatt alkalmazható távoltartásról. Ez a javaslat az ideiglenes távoltartásról rendelkezik úgy, hogy az eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik, tartama legalább 5, legfeljebb 10 nap, amely meghosszabbítható maximum 20 napig. Az érdemi határozatot az eljárás megindításától számított 24 órán belül meg kell hozni. Az eljárás kérelemre és hivatalból is indulhat. Ezt követően 3 napon belül kérhető a határozat bírósági felülvizsgálata. A javaslat ezenkívül szabályozza a polgári és büntetőügyekben elrendelt távoltartást is. Büntetőügyben akkor alkalmazható, ha büntetőeljárás indult családon belüli erőszakkal kapcsolatba hozható bűncselekmény miatt. A törvényjavaslat vitájának kimeneteleként nem született a tervezetből törvény.¹¹

A büntetőügyben alkalmazható távoltartást végül a 2006. évi LI. törvény iktatta be, amelyet az Országgyűlés 2006. február 13. napján fogadott el. Látható, hogy a jogalkotó nem rendelkezett külön törvényben a távoltartás intézményéről, hanem azt a Büntetőeljárásról szóló törvény kényszerintézkedései között helyezte el, egy törvényt módosító jogszabállyal. E rendelkezések 2006. július 1-jétől hatályosak.¹²

2008. december 15-én fogadta el az Országgyűlés a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló törvényt, mely végül nem került kihirdetésre. A törvény a távoltartás két további esetét vezette volna be. A rendőrség által közigazgatási eljárásban alkalmazható ideiglenes megelőző távoltartást, valamint a polgári eljárásban bíróság által elrendelhető megelőző távoltartást. Az elfogadott törvényt a köztársasági elnök az Alkotmánybírósághoz utalta. A törvény az erőszakra és a hozzátartozóra vonatkozó fogalmát minősítette alkotmányellenesnek. Az alkotmánybíróság 53/2009. (V. 6.) AB határozatával megállapította a törvény alkotmányellenességét.

Ezt követően az Országgyűlés módosítást eszközölt a jogszabályon, mely csak annyiban különbözött az eredetitől, hogy a kifogásolt fogalmakat nem tartalmazta, így megszavazták a

¹⁰ ALFÖLDI ÁGNES DÓRA: *Van megoldás? A család védelmét szolgáló magyar büntetőjogi eszközökről.* In: *Belügyi Szemle*, 2012/2. sz., 69. o.

¹¹ HORVÁTH SZABINA: *Gondolatok a távoltartásról.* In: *Büntetőjogi Tanulmányok XII.* Veszprém, 2011., MTA Veszprémi Területi Bizottsága, 142.o.

¹² KAPOSSY NÉ DR. CZENE MAGDOLNA: *A távoltartás két éve a bíróságok gyakorlatában.* In: WIRTH JUDIT: *Rendszerbe zárva. Hogyan kezeli az igazságügyi rendszer a nők és a gyerekek elleni jelenségét ma Magyarországon?* (2009). http://www.nane.hu/kiadvanyok/kezikonyvek/rendszerbe_zarva.pdf

2009. évi LXXII. törvényt a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról, amely október 1-jével hatályba lépett.¹³

Jól látható, hogy a jogalkotó leginkább eljárásjogi intézmények bevezetésében látta e mindinkább elburjánzó társadalmi probléma megoldását. Büntető törvénykönyvünk egyes tényállásai között is találunk azonban olyanokat, amelyek a család tagjainak védelmét célozzák biztosítani erőszak esetén. A következőkben e szabályokat tekinteném át.

3. Az anyagi büntetőjog védelmi eszközei

Írásom ezen részének célja, hogy rálátást nyújtson a magyar anyagi jog által biztosított jogi lehetőségekre, amelyek a családban megvalósult erőszak esetén alkalmazhatóak.

Korunkban a házasság, család intézménye háttérbe szorul társadalmi szinten: a házasságkötések száma egyre csökken. Felvetődik a jogi szabályozás igénye a család intézményének védelme érdekében, olyan értelemben is, hogy a már létrejött családok fennmaradását segítse elő. E körben tagadhatatlanul fontos a fentebb már röviden bemutatott prevenciós eszközös széleskörű alkalmazása.

A már megvalósult erőszak esetén a családtagok védelme különböző jogágak összehangolt működését igényli, gondolván itt a gyermekvédelem, az emberi méltóság és végső soron az élet védelmére. Ezen alaptörvényi elvek védelme jelenik meg a büntető anyagi jogi szabályok körében.

Történeti előzményként nem kerülhető el az 1878. évi Csemegi kódex jelentőségének kiemelése. „*A szemérem elleni büntettek és vétségek*” című fejezetben a következő szabályokra bukkanunk:

”232. § Erőszakos nemi közösülés büntettét követi el, és tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1. a ki valamely nőszemélyt erőszakkal, vagy fenyegetéssel arra kényszerít: hogy vele házasságon kívül nemileg közösüljön;

2. a ki valamely nőszemélynek öntudatlan, - vagy akarata nyilvánítására, vagy védelmére tehetetlen állapotát arra használja fel, hogy vele házasságon kívül nemileg közösüljön; akár ő idézte elő azon állapotát, akár nem.

233. § A szemérem elleni erőszak büntettét követi el, és öt évig terjedhető börtönnel büntetendő: a ki valamely nőszemélyen erőszakkal, vagy fenyegetéssel, - vagy a

¹³ HORVÁTH SZABINA: *Gondolatok a távoltartásról*. In: *Büntetőjogi Tanulmányok XII.* Veszprém, 2011., MTA Veszprémi Területi Bizottsága, 142.o.

nőszemélynek a 232. § 2. pontjában meghatározott állapotában, házasságon kívül fajtalanságot követ el, a mennyiben cselekménye súlyosabb beszámítási büntetést nem képez.

235. § A 232. §-ban meghatározott büntett: tiztől tizenöt évig, a 233. §-ban meghatározott büntett pedig: öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

- 1. ha az felmenő vagy lemenő ágbeli rokonon, vagy testvéren;*
- 2. ha a tettes gyámságára, gondnokságára, tanítására, nevelésére, felügyeletére, gyógykezelésére vagy gondviselésére bízott személyen követtetett el.”*

Láthatjuk, hogy a Kódex csak a házasságon kívüli szexuális erőszakot rendeli büntetni, feltételezve, hogy a házasságban élő nő egyfajta kötelezettsége a rendszeres nemi élet, ezért e körben nem értelmezhető az erőszakos elkövetés. Megjegyzendő, hogy ez a felfogás jogrendszerünkben ezután még sokáig, 1997-ig fennmaradt, ekkor módosították ugyanis a Büntető törvénykönyvet, miszerint ezt a bűncselekményt már nem csupán nő ellen és házasságon kívül lehet elkövetni.

Az utóbb idézett szakasz az előbbieket minősített eseteként értelmezhető, és tartalmazza a szigorúbb büntetés kiszabásához a családi viszony többletkövetelményét az erőszakos cselekmény vonatkozásában. Ilyen bűncselekmények esetén a kódex megköveteli a „sértett fél indítványát” a „bűnvádi eljárás” megindításához, s közli, hogy ez nem vonható vissza.

A következő szakasz azonban, ez alól kivételeket fogalmaz meg, hiszen nem szükséges indítvány:

„1. ha a tettes ellen, a jelen fejezet előbbi szakaszaiban meghatározott büntetssel az elkövetés idejére és helyére nézve összefüggő, és hivatalból üldözendő más büntett is forog fenn;

2. ha a büntett a megsértettnek halálát okozta;

3. ha a 235. §-ban meghatározott esetek valamelyike forog fenn.”

Mai szemmel nézve érdekes kitétel jelenik meg a következő szakaszban, hiszen eszerint az előbbi bűncselekmények nem büntethetőek, ha az elkövető és a sértett között az ítélet kihirdetése előtt házasság jött létre:

„240. § Az erőszakos nemi közöszülés a szemérem elleni erőszak, és megfertőztetés nem büntetettik: ha a tettes és a sértett között a bűnvádi ítélet kihirdetése előtt házasság jött létre.”

További releváns tényállást képez a 247. §-ban megjelenő eset:

„Azon szülő, a ki törvényes vagy természetes nőgyermekét, mással nemi közöszülésre, -ugyszintén az, a ki a törvényes vagy természetes gyermekét mással nemi, vagy

természetelleni fajtalanság elkövetésére csábítja: a csábítás büntettét követi el, és öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.”

A méltán elhíresült kódex az előre megfontolt szándékból elkövetett „gyilkosság” esetére szigorúbb büntetést rendelt, mint a tettes által *„felmenő ágbeli törvényes rokonán, házastársán, több emberen, törvénytelen gyermek saját anyján vagy törvényesítés esetében természetes atyján”* elkövetetett emberölés esetére. Előbbiért halál járt, az utóbbi esetek megvalósulásakor azonban életfogytig tartó fegyházbüntetés.

A Kódex a házasságon kívül született gyermekét megölő anyát is büntetéssel sújtotta.

A 287. §-ban megfogalmazott gyermekkitétel büntetének megfogalmazásával védte az állapotuknál fogva önsegélyre képtelen, védtelen gyermeket. Ezt a bűncselekményt a gyermek szülője vagy gondozója követhette el. E tényálláson belül is megjelenik egy minősített eset, hiszen súlyosabban büntetendő az elkövető akkor, ha a kitett személy súlyos testi sértést szenvedett.

A gyermekrablást szintén kriminalizálja a törvénycikk, amely a gyermek *„akarata ellenére, szülője, gondnoka, vagy felügyelője hatalmából”* követhető el. E tényállásnál a minősített esetek a következők:

a) *„Öt évtől tiz évig terjedhető fegyházzal büntetendő a gyermekrablás: ha a végett követtetik el, hogy a rablott gyermek koldulásra, más nyereszkesedési vagy pedig erkölcstelen célra használtassék”*

b) *„Ha az elrablott, vagy letartóztatott gyermekén súlyos testi sértés, erőszakos nemi közöszlész, vagy megfertőztetés követtetett el: tiz évtől tizenöt évig terjedhető fegyház állapítandó meg.”*

A Kódex, ahogy a mai szabályozás sem, a testi sértést nem rendelte súlyosabban büntetni, ha azt kiskorú sérelmére követték el. Megjegyzendő még, hogy a házi fenytési jog gyakorlását elismerte, tehát kivételként fogalmazta meg a büntetendő cselekmények vonatkozásában.¹⁴

Az 1961. évi V. törvény a XIV. Fejezetben taglalta *„A család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni büntetteket”*. Ezen belül külön tartalmazta az *„ifjúság elleni büntettet”* a következő szöveggel:

„274. § (1) A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles az a személy, aki a kiskorú testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan veszélyezteti, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

¹⁴ 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről

(2) Ha súlyosabb büntett nem valósult meg, ugyanígy büntetendő az a nagykorú személy is, aki kiskorút büntett elkövetésére vagy züllött életmód folytatására rábír vagy rábírn törekszik.”¹⁵

Az 1978. évi IV. törvény, hasonlóképpen az előbbihez, ugyanazon fejezetben belül rendelkezett e bűncselekményekről, azonban az „*ifjúság elleni büntett*” helyett immár a „*kiskorú veszélyeztetése*” elnevezést alkalmazta, mely bűncselekménynek a következők szerint bővült tartalma:

„195. § (1) A kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy, aki e feladatából folyó kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését veszélyezteti, büntettet követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, az (1) bekezdés szerint büntetendő az a nagykorú személy, aki kiskorút bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésére, illetve züllött életmód folytatására rábír, vagy rábírn törekszik.

(3) Büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az a nagykorú személy, aki a kiskorúval kényszermunkát végeztet.

(4) Aki a bírósági vagy hatósági határozat alapján nála elhelyezett kiskorú és a kiskorúval kapcsolattartásra jogosult személy közötti kapcsolat kialakítását vagy fenntartását a kapcsolattartás kikényszerítése érdekében alkalmazott bírság kiszabását követően is akadályozza, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) Az (1) bekezdés alkalmazásában a kiskorú gondozására, nevelésére vagy felügyeletére köteles személynek kell tekinteni a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él.”¹⁶

Az előbb említett mindkét törvényre vonatkozóan megállapítható, hogy egyik sem tartalmazott önálló tényállást a családi erőszakra nézve. A nemi erkölcs elleni bűncselekmények rendelkezései között minősítő eseteként értékelte, ha az erőszakos közöszlést, szemérem elleni erőszakot, megrontást, továbbá az 1961. évi V. törvény szerinti természet elleni fajtalaniséget az elkövető „*a nevelése, felügyelete, gondozása, vagy gyógykezelése alatt álló*” sértett sérelmére követte el.

¹⁵ 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről: 274. §.

¹⁶ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről: 195. §.

A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről XX. Fejezete tartalmazza „a gyermekek érdekét sértő és család elleni bűncselekményeket”. Ez a fejezet biztosítja a korábban már említett alaptörvényi, valamint a hazánkban 1976-ban kihirdetett, az ENSZ Közgyűlése által 1966-ban elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya szerinti követelményeket. Eszerint: minden gyermeknek joga van a védelemre - fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, nemzeti vagy társadalmi eredetre, vagyonra, születésre való tekintet nélkül-, amely őt kiskorú állapota folytán a családja, az állam és a társadalom részéről megilleti.

A fejezet szerinti tényállások sértetti köre differenciált. Ahol a passzív alany természetesen csak kiskorú lehet, ott ez, egyéb esetben pedig a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy a megnevezés. Hazai jogunk szerint tizenhatodik életévét betöltött személy, megfelelő engedély megléte esetén, házasságot köthet, melynek következményeként nem minősül többé kiskorúnak. A gyermekek védelmét célzó nemzetközi szerződések azonban, minden tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt gyermeknek tekintenek, tehát speciális védelemben kell, hogy részesüljenek.

A kapcsolati erőszak bűncselekményének bekerülésével tovább tágult az e fejezet alá tartozó bűncselekmények sértetti köre: a hozzátartozókon kívül passzív alannak minősül még a tettes gyermekének szülője, a tettes volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyámja és gyámoltja.

A fejezeten belül a bűncselekmények sorrendje azok súlyossága szerint alakul.¹⁷

4. Kiskorú veszélyeztetése

A gyermek elleni erőszak körébe beletartozik a gyermek elhanyagolása is. E vonatkozásban a Btk. 208. §-ába foglalt kiskorú veszélyeztetése elnevezésű bűncselekmény (1) bekezdése a releváns. A szankcionálás alapját az adja, hogy az Alaptörvény szerint minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez. A szülőknek joguk van megválasztani, hogy milyen nevelést biztosítanak gyermekük számára, a gondoskodásra illetve taníttatásra vonatkozó kötelezettségük azonban minden esetben fennáll. Ez a szakasz a kiskorú fejlődését ténylegesen veszélyeztető magatartásokat rendeli büntetni.

¹⁷ DR. MÁRKI ZOLTÁN: *A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények*. In: DR. KÓNYA ISTVÁN: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, 2013., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 762-763. o.

Passzív alany az első fordulat esetén a kiskorú személy. Kiskorú az, aki az elkövetés időpontjában még nem töltötte be a tizennyolcadik életévét, kivéve, ha házasságot kötött. Ebből következik, hogy aki házasságkötése folytán nagykorúvá vált, az nem lehet az (1) bekezdés szerinti cselekmény sértettje. Megjegyzendő, hogy a válás nem érinti az így megszerzett nagykorúságot, tehát a későbbiekben sem válhat sértetté a korábban házasságban élő személy.

Az elkövetési magatartás az (1) bekezdés szerint tehát a kiskorú testi, értelmi és erkölcsi vagy érzelmi fejlődésének veszélyeztetése. Ez leginkább mulasztás útján valósul meg, amikor a szülő, örökbefogadó, a gyám vagy a kiskorúak oktatásával, nevelésével, gondozásával foglalkozó személy nem tesz eleget a kiskorú gondozására, nevelésére vonatkozó kötelezettségének. Ez ugyanakkor nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy a kötelezettségszegő magatartás a követelményekkel összeegyeztethetetlen tevékenység útján valósuljon meg.

Ilyen kötelezettségeket családjogi rendelkezések általánosságban, az adott intézmények működésére vonatkozó szabályok részletesebben tartalmaznak. Leglényegesebbek azonban az e körben ismert íratlan szabályok, amelyek tekintettel vannak a gyermek életkorára, helyzetére, körülményeire és személyiségére. Máshogy kell viszonyulnia a szülőnek, például, értelmileg sérült gyermekéhez, és máshogy az egészségeshez. Az ilyen jellegű kötelezettségek folyamatos természetéből adódik, hogy azok megszegése is ismétlődő és sorozatos jellegű.¹⁸

A törvényi tényállásból kitűnik, hogy csak a súlyos hibáknak van büntetőjogi szankciója. Egy konkrét eset során megállapításra került, hogy ha egy szülő néhány órára felügyelet nélkül hagyja 4-5 éves gyermekét, az kimeríti a kötelezettségszegés fogalmát ugyan, de nem minősül súlyosnak. Rendszerint azonban ezek, a kisebb kötelezettségszegések együttesen eleget tesznek a törvényben foglalt súlyosság követelményének. Általánosságban elmondható, hogy az minősül súlyos esetnek, ha a szülő a gyermek nevelése, gondozása során az általános társadalmi felfogás szerinti minimális követelményeket sem teljesítette. A bírói gyakorlat alapján ilyen magatartásnak minősül például:

- a) ha a szülő gyermeke tisztán tartását rendszeresen mellőzi;
- b) megfelelő étellemezéséről nem gondoskodik;
- c) erkölcstelen magatartást tanúsít a kiskorú jelenlétében;

¹⁸ DR. MÁRKI ZOLTÁN: *A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények*. In: DR. KÓNYA ISTVÁN: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, 2013., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 765. o.

d) ittas állapotban bántalmazza családja tagjait.

A bizonyítottság ennél a bűncselekménynél is nagyon fontos: a bíróság felmentette a vádlottat, mert nem találta kellőképpen bizonyítottnak, hogy élettársát a gyermekek előtt sorozatosan bántalmazta, és ezáltal a gyermekei fejlődését veszélyeztette.¹⁹

Az (1) bekezdés szerinti magatartás eredmény-bűncselekményt valósít meg: az eredmény a kiskorú fejlődésének veszélyeztetése. A bűncselekmény megvalósulásának feltétele, hogy ez a veszély ne csupán absztrakt legyen, megállapításához szükség van a kiskorú fejlődésének tényleges veszélyeztetésére. A bűncselekmény ennek bekövetkezésekor lesz befejezett. A kiskorú testi vagy értelmi visszamaradottsága nem tényállási elem.

Kísérlet valósul meg, ha a kötelezettségszegés végbemegy, de a veszélyeztetés nem áll be. Ez viszont nagyon ritkán fordul elő, hiszen a kettő általában egy időben merül fel.

A veszélyeztetés fennálltának megállapításához az ügy összes körülményeit vizsgálni kell. Szükséges továbbá az is, hogy kötelezettségszegés és a veszélyeztetés között ok-okozati összefüggés legyen.

Nagyobb gyermekeknél az értelmi fejlődés veszélyeztetése mellett egyre inkább előtérbe kerül az erkölcsi fejlődés veszélyeztetése. A bíróság a vádlottat nem találta felelősnek, mikor a tízéves gyermek segítségével hamisított egy orvosi igazolást, mert az nem ismerte fel a dolog jelentőségét. Ebből is jól látszik, hogy az erkölcsi veszélyeztetés feltételezi, hogy a gyermek már elért egy bizonyos fejlettségi szintet.²⁰

Az elkövetési magatartás már említett folyamatos jellege miatt azok számára vagy eltérő jellegére tekintettel nem lehet megállapítani halmazatot és folytatólágosságot sem. A rendbeliség pedig a veszélyeztetett kiskorúk száma szerint alakul. Nem állapítható meg alaki halmazat a nemi erkölcs elleni bűncselekmények azon minősített eseteivel, amelyeket az elkövető a nevelése, gondozása, felügyelete alatt álló személy sérelmére követ el. Ezzel ellentétben a testvérek közötti vérfertőzéssel valós alaki halmazatot képez a kiskorú veszélyeztetésének (1) bekezdés szerinti alakzata, hiszen ez nem értékeli, hogy a nevelésre köteles testvér a vérfertőzéssel veszélyezteti a sértett erkölcsi fejlődését.

A szeméremsértést azonban, a bűncselekmény előbb megjelölt alakzata magába foglalja.

¹⁹ DR. MÁRKI ZOLTÁN: *A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények*. In: DR. KÓNYA ISTVÁN: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, 2013., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 766. o. (BH 2003.445.)

²⁰ i. m., 772. o.

Ha a veszélyeztetésen túl más bűncselekmény is megvalósul, például könnyű testi sértés, magánindítvány benyújtása esetén, halmazat jön létre.

A Legfelsőbb Bíróság egy határozatában kifejtette, hogy életveszélyt okozó testi sértéssel halmazatban nem állapítható meg a veszélyeztetés büntette, ha a terhelt a nevelésére bízott kiskorút tettelesen bántalmazta úgy, hogy annak eredményeként életveszélyes sérülés, illetve maradandó fogyatékoság merült fel, és a sértetthez nem hívott segítséget. Kifejtette, hogy alapvető büntetőjogi elv, hogy ha az elkövető magatartásával ugyanazt a jogi tárgyat enyhébben és súlyosabban is sérti, akkor csak a súlyosabb magatartásra figyelemmel állapítható meg a felelőssége.²¹

A kiskorú elhanyagolásának vonatkozásában szükségesnek tartom megemlíteni, a tartási kötelezettség elmulasztásának második fordulatát, amelyet a törvény a 212. § (2) bekezdésében rendez.

Alaptörvényünkbe foglalt kötelezettség, hogy a szülőnek gondoskodnia kell gyermekéről. Ez nem teljesül akkor, ha gyermektartási kötelezettségének a jogszabály vagy hatósági határozat által tartásra kötelezett személy nem tesz eleget. Témánk szerint releváns eset az, amikor mindez a tartásra jogosultat, vagyis a gyermeket, súlyos nélkülözésnek teszi ki: azaz elemi szükségletek kielégítésében hiányt szenved, tehát a minimális szinten sincs biztosítva számára a táplálkozás, ruházkodás, tisztálkodás, lakás, művelődés lehetősége. Az elkövető felelőssége akkor áll fenn, ha ezért legalább gondatlanság terheli. A súlyos nélkülözés veszélye nem elegendő a bűncselekmény megállapításához, annak ténylegesnek kell lennie.

A tartási kötelezettség időszakos jellegéből következően a bűncselekmény általában ismétlődő mulasztásokból tevődik össze.

Az önhiba tényállási elem, tehát vizsgálni kell annak meglétét, hiszen, ha nem önhibából marad el a tartás megfizetése, akkor a bűncselekmény nem róható fel a kötelezettnek. Önhiba akkor is fennáll, ha maga a mulasztás, vagy akár a mulasztás oka felróható a számára. Ilyen ok lehet például, ha nem áll a rendelkezésére megfelelő vagyon. Ha viszont jövedelmet azért nem kap, mert nem képes munkát végezni, és teljesítő-képtelenségét nem maga okozta, akkor felelősség nem terheli a tartás elmulasztásának vonatkozásában.²²

²¹ DR. MÁRKI ZOLTÁN: *A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények*. In: DR. KÓNYA ISTVÁN: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, 2013., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó. 762-774. o. (BH 2011. 184.)

²² i. m., 800-808. o.

5. Kapcsolati erőszak

A korábbi években előtérbe került a családi erőszak külön tényállásként való szabályozására mutatózó igény. A szakemberek nagy része nem tartotta elegendőnek a meghatározott eljárási eszközök rendelkezésre bocsátását, anyagi szabályok megalkotásában látták a megoldást.

2013-ban elfogadásra került az új Büntető törvénykönyv (Btk.) keretében a kapcsolati erőszak törvényi tényállása, melynek célja családon belüli erőszak kezelése. A következőkben szeretném bemutatni azt az utat, amelynek bejárásával, a tényállásra vonatkozó javaslatok áttekintésével, eljutunk a végül törvénybe foglalt rendelkezések megismeréséig.

A nőszerzők 2012 márciusában az új Btk. tervezetének nők elleni erőszakra vonatkozó részeit érintve észrevételeket és javaslatokat fogalmaztak meg. E szervezetek között volt a NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület), a Patriarchátust Ellenzők Társasága valamint a Női Érdek Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség. Konstatálták, hogy a jogalkotó mindeközéig nem vette figyelembe a nőkkel szembeni erőszak sajátosságait, és védelmük a tervezet által nincs kellőképpen biztosítva. Ezen állapot megszüntetésének lehetőségét új büntető anyagi jogi szabályok bevezetésében, és a meglévők módosításában látták. Statisztikai adatokra, valamint nemzetközi háttérre alapozva alakították ki álláspontjukat.

Tervezetük egész az általános részéig nyúl vissza, ahol is a jogos védelem, mint büntethetőséget kizáró ok körébe felvinné a családon belüli erőszak esetét:

„Nem valósít meg bűncselekményt, akinek a cselekménye saját, illetve más vagy mások személye, javai vagy a közérdek ellen intézett, illetve ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges.

A jogtalan támadást úgy kell tekinteni, mintha az az élet kioltására is irányult volna, ha

a) az a nemi önrendelkezést sértő [a Tervezet szöveghasználata szerint a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni] bűncselekményt valósít meg,

a) az családon belüli erőszak körében valósul meg.”²³

²³ Nőszerzők észrevételei a Büntető törvénykönyv tervezetének a nők elleni erőszak különböző formáit érintő részeinek vonatkozásában. 2012. március. <http://nokjoga.hu/sites/default/files/filefield/2012-btk-javaslatmarc-9-nane-patent-mona-ne-benyujtva.pdf> (2013. október 18.)

Javaslatukat azzal indokolták, hogy az erőszakot elszenvedő személyek a támadásra, gyakran, külső szemlélő által eltúlzottnak vélt erőszakkal reagálnak, védelmükben azonban szükséges ennek az esetnek a beemelése a törvényszövegbe. A kialakult bírói gyakorlat sem alkalmazza a családi erőszak körében a jogos védelem esetét, hiszen az ügyek többségében nem valósulnak meg a kívánt feltételek. Az ENSZ-ben támasztott követelményekre hivatkoznak továbbá, amelyek a *Modellértékű stratégiák és gyakorlati intézkedések a nők elleni erőszak megszüntetéséért a bűnmegelőzés és a bűnügyi igazságszolgáltatás területén* című dokumentum felülvizsgálata nyomán alakultak ki. Eszerint az államoknak biztosítaniuk kell a női áldozatok jogos védelemre való hivatkozását a büntetőeljárás során.

Az elévülés vonatkozásában szintén változtatásokat javasoltak: a büntethetőség elévülésének eltörlését kívánták az otthoni erőszak eseteiben, tekintettel arra, hogy a gyermekkorban elszenvedett traumák egy életen át elkísérik az áldozatot, vagy csupán felnőttkorban bukkan elő az korai erőszak hatására kialakult, és addig lappangó agresszió.

A magánindítványra való büntethetőség körében is aggályokat fogalmaz meg a javaslat. Üdvözlí, hogy a tervezet szerint a megrontás már nem csupán magánindítványra büntethető. Elégedetlenségét fejezi ki azonban olyan vonatkozásban, hogy azon bűncselekmények nagy részének üldözése, amelyek a nők elleni erőszak körében is megjelennek, még mindig magánindítvány előterjesztéséhez kötöttek. A szervezetek azt tapasztalták, hogy a gyakorlatban a magánindítvány követelménye féket jelent a nők számára a jogérvényesítésben. Egyrészt félnek a bántalmazó fenyegetésétől, zsarolásától, másrészt a járulékos anyagi elem is visszatartó hatású. Ezért kérik a szervek a magánindítvány eltörlését családi erőszak esetkörébe tartozó bűncselekményeknél. Az Európa Tanács egyezményére hivatkoznak, amely annak biztosítását kívánja meg az államoktól, hogy a nők elleni erőszakos bűncselekmények esetén a nyomozás és a büntetőeljárás lefolytatása ne függjön kizárólag az áldozat nyilatkozatától. Az egyezmény a magánindítványhoz kötést az fizikai erőszak enyhébb eseteiben engedi meg.

A büntetéseknel fontosnak tartják, hogy a családban elkövetett erőszak körében pénzbüntetés kiszabására ne adódjon lehetőség, hiszen az ilyen szankció adott esetben az áldozat vagy a túlélő gyermekek hátrányára is válhat. Ezenkívül megjegyzi, hogy a nemzetközi követelményeknek megfelelően, ilyen bűncselekmények esetén is hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókat kell alkalmazni figyelemmel az eset súlyosságára, a pénzbüntetés pedig, családi erőszak esetén nem tesz eleget ezeknek az elvárásoknak.

A különös részi tényállások vonatkozásában is számos változtatást javasoltak. Tapasztalatuk azt mutatja, hogy a rendelkezésre álló anyagi jogi tényállások nem ragadják

meg a családi erőszak lényegét. Elvileg az általános tényállások alkalmazhatóak ezekre az esetekre is, de nem az áldozatok valós helyzetét értékelik. A jogalkotó egy-egy különálló cselekményt szankcionál, amelyből nem áll össze a bántalmazás folyamata. Ez azért aggályos, mert adott esetben az egyes cselekmények kisebb súlyúak, így azokhoz a kelleténél enyhébb büntetés társul. A családi erőszak egyik jelentős eleme azonban éppen a két eseményt összekötő szorongással teli időszak. A nővédő szervezetek tehát külön törvényi tényállás megalkotásában látják az elsődleges megoldási lehetőséget, hasonlóan a svéd, lengyel és portugál jogrendszerekhez. Ezt a lehetőséget Sólyom László is felvetette 2009-ben az Alkotmánybírósághoz intézett beadványában:

„Természetesen, ha a jogalkotó úgy ítéli meg, hogy az anyagi büntetőjog módosításra szorul a családon belüli erőszak megakadályozása érdekében, ezt a módosítást – az Alkotmány keretei között – végrehajthatja. Ez azzal az előnnyel is járna, hogy az esetlegesen még nem pönalizált magatartások esetén nem csak egyfajta szankció (a Törvény szerinti távoltartás), hanem a büntetőjog teljes eszköztárára védené a potenciális sértetteket. Annak sincs akadálya, hogy a jogalkotó – szintén az Alkotmány keretei között – hatékonyabbá, gyorsabbá tegye a Be. szerinti távoltartás jogintézményének működését, vagy akár bővítse a Be. alapján alkalmazható kényszerintézkedések körét. Azonban nem tekinthető arányosnak olyan magatartások súlyos szankcionálása, melyekről a jogalkotó egyébként nem nyilvánította ki, hogy társadalomra veszélyességük súlya miatt a büntetőeljárás keretében büntetendők.”²⁴

A fentiekre figyelemmel szervezetek a következő tényállás megalkotását javasolták:

„Családon belüli erőszak:

(1)Aki jelenlegi vagy volt hozzátartozója, partnere vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve a közte és a sértett között fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonytal visszaélve ismételten, tartósan vagy súlyosan érzelmi, fizikai, szóbeli, gazdasági vagy szexuális erőszakot követ el vagy ezzel fenyeget, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2)Két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki az (1) bekezdésben

²⁴ Sólyom László köztársasági elnök indítványa az Alkotmánybírósághoz a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló törvény alkotmányossági véleményezésére, 2009. január 5. In: Nőszervezetek észrevételei a Büntető törvénykönyv tervezetének a nők elleni erőszak különböző formáit érintő részeinek vonatkozásában. 2012. március. <http://nokjoga.hu/sites/default/files/filefield/2012-btk-javaslatmarc-9-nane-patent-mona-ne-benyujtva.pdf> (2013. október 18.)

meghatározott bűncselekményt

a) kiskorú jelenlétében,

b) lőfegyverrel,

c) (megelőző) távoltartás hatálya alatt követi el.”²⁵

Ezenkívül, ugyanezen indokokra hivatkozva, számtalan más bűncselekmény vonatkozásában szükségesnek tartották a családon belüli erőszak körében elkövetett eseteket is bevonni a minősített esetek közé. Ilyen volt például az emberölés, tekintettel az előfordulásának elszaporodottságára családi körben. Azért is tartaná indokoltnak ezt a lépést a dokumentum, mert a szervezetek nézete szerint változtatni kell azon a bírói gyakorlaton, amely a szerelemföltétből elkövetett emberölést nem minősíti aljas indokból vagy célból elkövetettnek, hanem az alapesetbe sorolja. ²⁶

Magyarország Kormánya 2012 áprilisában megalkotta az új Büntető törvénykönyvre vonatkozó törvényjavaslatot, amelynek 212. §-ában megjelent új bűncselekményként az „együtt élők közötti lelki bántalmazás” a következő normaszöveggel:

„(1) Aki azért, hogy a vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő

a) házastársa, volt házastársa,

b) élettársa, volt élettársa,

c) egyeneságbeli rokona,

d) nevelése, felügyelete vagy gondozása alatt álló kiskorú, illetve

e) őt nevelő, felügyelő vagy gondozó személy

valamit tegyen, ne tegyen, vagy eltűnjön, rendszeresen vagy tartósan olyan erőszakos magatartást tanúsít, amely a sértettnek lelki szenvedést okoz, ha más bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3)Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény csak magánindítványra büntethető.”²⁷

A szakaszhoz fűzött indoklás szerint, annak célja a családon belüli erőszak elleni hatékonyabb fellépés. A családi erőszak fogalmába vonható cselekmények széles skálán mozognak, egészen a verbális megnyilvánulásoktól a többszörös emberölésig. Ez az új tényállás ebbe a rendszerbe illeszkedik bele, amely a már büntetendő cselekmények mellett

²⁵ Nőszervezetek észrevételei a Büntető törvénykönyv tervezetének a nők elleni erőszak különböző formáit érintő részeinek vonatkozásában. 2012. március. <http://nokjoga.hu/sites/default/files/filefield/2012-btk-javaslatmarc-9-nane-patent-mona-ne-benyujtva.pdf> (2013. október 18.)

²⁶ u. o.

²⁷ T/6958. számú törvényjavaslat a Büntető törvénykönyvről

kisegítő jelleggel kívánja szankcionálni az olyan eseteket, amelyek során más bűncselekmény nem valósul meg.

Az indokolás a továbbiakban kifejti, hogy rendelkezésre állnak más eszközök is a családi erőszak megelőzésére, illetve kezelésére, így megemlíti:

a) a 2005-ben elfogadott Btk. módosítást, amely tartalmazza a távoltartást, mint pártfogó felügyelet keretében megállapítható magatartási szabályt. Ezt a javaslat is átveszi;

b) emellett szükségességét érezte az Országgyűlés, hogy a folyamatban lévő büntetőeljárás alatt is legyen lehetőség elrendelni a távoltartást, ezért 2006-ban módosításra került a Büntetőeljárásról szóló törvény, s így a kényszerintézkedések rendszerébe került beemelésre ez az új intézkedés;

c) a gyakorlati tapasztalatok e szabályok hatályba lépése után további rendelkezések bevezetését indokolták, így 2009-ben elfogadták a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvényt.

Az új Büntető törvénykönyvbeli tényállással újabb eszközt kívántak biztosítani a már meglévők mellé. Az indokolás szerint a személy elleni erőszakos magatartáshoz nem szükséges a tettelegesség, elegendő a megvalósulásához a támadó jellegű fellépés is, ennek azonban rendszeresnek vagy tartósnak kell lennie. A bűncselekmény célzatos és eredménye a lelki szenvedés. Ezzel is kifejezésre kívánja juttatni a jogalkotó, hogy nem egyszeri, hanem hosszú ideje tartó, folyamatosan kifejtett magatartásról van szó. A tényállás a pszichikai bántalmazás ellen nyújt védelmet, a fizikai bántalmazás eseteit a Btk. és Javaslat egyéb tényállásai lefedik.

A bűncselekmény csak bizonyos együttélési formák- házastársak, élettársak, egyenesági rokonok, nevelő szülő-gyermek viszony- keretében valósulhat meg, ha közös háztartásban élnek. Ez az élethelyzet jelenti a többletet a zaklatáshoz képest, és ez indokolja a külön tényállásba foglalást is. Az indokolás szerint ebből az következik, hogy ha a zaklatás valamely fordulata megvalósul, akkor az együtt élők közötti lelki bántalmazás nem állapítható meg.

A büntetőeljárás megindításának magánindítványhoz kötését elsődlegesen a sértett kímélete indokolja a javaslat szerint. Azt sem lehet figyelmen kívül hagyni azonban, hogy a bűncselekmény jellegéből adódóan döntő jelentőségű, annak megállapítása szempontjából, a sértett együttműködése a hatóságokkal. A javaslat rögzíti, hogy az állam csak akkor tud segítséget nyújtani, ha az áldozatok azt kérik és jelzik.²⁸

²⁸ T/6958. számú törvényjavaslat a Büntető törvénykönyvről.

A törvényjavaslatokhoz intézett módosító javaslatok el kívánták vetni a fentiekben elemzett új törvényi tényállást. Arra hivatkoztak, hogy a bűncselekmény törvényi tényállásainak elemei más bűncselekmények tényállási alakzataiban is jelen vannak. Amiben azonban ez a tényállás eltér a többitől, az nem felel meg a normavilágosság követelményeinek.²⁹ Erre vonatkozóan zárószavazás előtti módosító javaslatot nyújtottak be, amely szorgalmazta a tényállás visszahelyezését a törvény rendszerébe, tekintettel a folyamatban lévő népi kezdeményezésre is.³⁰ Az egységes javaslat rendelkezései közé, ennek ellenére, már nem került be a fent elemzett tényállás.³¹

Az új, 2012. évi C. törvényt a Büntető törvénykönyvről az Országgyűlés a 2012. június 25-i ülésnapján fogadta el, amely július 13-án került kihirdetésre. E törvény rendelkezései között végül nem jelent meg a családon belüli erőszakot szankcionáló önálló tényállás.

Ennek a törvénynek az elfogadásakor már folyamatban volt egy népi kezdeményezés, amelynek célja: " *hogy az Országgyűlés tűzze napirendre azt, hogy legyen önálló büntetőjogi törvényi tényállása a családon belüli erőszaknak Magyarországon*". Halász Pálma, az Élet-Érték Alapítvány elnöke kezdeményezésére tehát aláírásgyűjtés indult a fent megjelölt célból.

A kezdeményező 2010-ben már életre hívott egy kampányt ugyanezen indíttatásból, ekkor azonban az aláírások nem érték el a törvényi minimumot. Az az aláírásgyűjtés, amely végül sikeresnek bizonyult 2012. március 1-jén vette kezdetét. Ennek eredményeképpen csaknem százezer támogatást sikerült összegyűjteni aláírás formájában, ezért az Országos Választási Iroda úgy döntött, hogy tájékoztatja az Országgyűlést az eredményről. A népi kezdeményezés nem kötelezi az Országgyűlést arra, hogy a kezdeményezésnek megfelelően módosítsa a jogszabályt, 3 hónapon belül azonban napirendre kellett tűznie a kérdést. Az őszi ülésszak második hetén, kétnapos ülés keretében 2012. szeptember 17-én került megvitatásra a kezdeményezés.

A sajtóban szokatlanul nagy visszhangot kapott a vita, amely néhol személyeskedésbe csapott át, ennél azonban jelentősebb társadalmi összefüggéseinek vizsgálata. Annak a kérdésnek a megválaszolásánál, hogy miért kíséri végig történelmünket a családi erőszak, elsőként abból kell kiindulnunk, hogy a család napjainkban is a társadalom alapkövét jelenti a sokrétű változások dacára, amelyeken keresztül ment. Emellett a magánszférába tartozik, ezért az ilyen jellegű erőszak feltárása akadályokba ütközik. Ezt erősíti az is, hogy a legtöbb

²⁹ DR. VARGA ISTVÁN és DR. SALAMON LÁSZLÓ által benyújtott módosító javaslat. T/6958/89.

³⁰ DR. DOROSZ DÁVID és SZABÓ TÍMEA által benyújtott zárószavazás előtti módosító javaslat. T/6958/238.

³¹ T/6958/237. számú Egységes Javaslat a Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslat zárószavazásához.

ember nézetében a család a szeretet, biztonság leképeződése, így nehezen képzelhető el a körében egyre gyakrabban megjelenő erőszak léte. Ebből következően a többség arra gondol, hogy ez a jelenség csak az egyes társadalmi csoportokban, szellemi betegségtől szenvedők, alkohol- vagy drogproblémákkal küzdők körében fordul elő. Az országgyűlési ülésen elhangzottakból is erre következtethetünk: a családi erőszak a képviselők nagy része számára ismeretlen, s azt jelentéktelen problémaként kezelik. Balog Zoltán emberi erőforrás miniszter is erre utalt magyarázatában: azért volt nehéz eddig foglalkozni az üggyel, mert a család olyan érték, amelyet nem akarnak negatív kontextusban feltüntetni. Nehezen elképzelhető, hogy ez az értékkel teli környezet melegágya az erőszaknak.

Kérdésként merülhet fel, hogy van-e összefüggés a konfliktusok agresszióba torkollása és a nemek közötti társadalmi szerepvállalások alakulása között. A társadalmi viszonyok nemek közötti kiegyenlítődése figyelhető meg. Feladataik ellátása mindkét nem számára azonos fontossággal bír, ez konfliktusokkal terheli meg a magánéleti kapcsolatok berkeit. Varga István képviselő úr éppen arra helyezte felszólalásában a hangsúlyt, hogy az emancipációs értékek felől inkább a tradicionális értékek felé kéne irányulni. Ha nagyító alá vesszük kicsit ezt a felvetést a konfliktusok megközelítése felől, akkor azonban egyáltalán nem biztos, hogy segítséget jelentene ez a megoldás. A gyermekek felnevelése megterhelő a család költségvetése számára, ez konfliktusokhoz, majd az arra hajlamos családoknál, erőszakhoz vezethet, tehát ez sem nyújthat önmagában megfelelő megoldást.

A nemek közötti egyenlőségre tekintettel még egy érdekes megjegyzés teendő. Az erre vonatkozó kutatások egy tradicionális értékfelfogású ország képét mutatják. A férfidominancia megjelenik az Országgyűlés összetételében is, és ennek kapcsán kérdésként merül fel, hogy képes-e jól látni a nők és családok érdekeit. A nemek közötti jogegyenlőség Magyarországon szinte minden területen megjelenik, azonban a nők társadalmi helyük kapcsán rendelkeznek a férfiakétól különböző érdekekkel, amelyek érvényesítése csak az általuk megélt tapasztalatok ismeretén keresztül lehetséges.³² Képviselőink megnyilvánulásaiból az derül ki, hogy nincsenek birtokukban ilyen tapasztalatoknak. Minderre figyelemmel szükségesnek mutatkozott a témában jártas civil szervezetek bevonása a jogalkotás folyamatába tanácsadás céljából.

A vitán felszólaló képviselők nagy részének véleménye arról árulkodik, hogy szerintük nincs szükség külön törvényi tényállás megalkotására. A kezdeményezés célját akkor

³² SCHADT MÁRIA: *A családon belüli erőszak törvényi szabályozásának parlamenti vitájához*. In: *Egyenlítő*, 2012/10.sz. (<http://egyenlito.eu/schadt-maria-a-csaladon-beluli-eroszak-torvenyi-szabalyozasanak-parlamenti-vitajahoz/>)

lehetne megvalósítani, ha különböző erőszakos cselekmények tényállásait egybevonnák, ez azonban nem lenne szerencsés lépés.

Elhangzott olyan felvetés is, hogy ha létezne ilyen tényállás, bontóperek esetén a felek előszeretettel nyúlnának ehhez a rendelkezéshez, mint fegyverhez, ilyenkor azonban nagy nehézségekbe ütközne a valódi történések bebizonyítása.

Megjegyezték azt is, hogy a családi erőszakot a Büntető törvénykönyv elszórtan számos helyen tiltja és szankcionálja. Ennek ellentmondva olyan érvek is kifejezésre jutottak, amelyek szerint ezeken, a Büntető törvénykönyvben szabályozott eseteken kívül léteznek olyanok, amelyek Magyarországon nem szankcionáltak. Példaként említhető: a szexuális zaklatás, a cselekvési szabadság korlátozása vagy a gazdasági függőségbe kényszerítés.

Más vélemények azt tartják, hogy a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumon belül kellene létrehozni egy olyan munkacsoportot, amely az összes szakmai szervezet, tapasztalati tanúk, jogalkalmazó szervek, a rendőrség bevonásával egy megfelelő tervezetet tudna kidolgozni.³³

A kezdeményezés és a vita nyomán végül 2012. szeptember 17-én 336 igen szavazattal kötelezte magát az Országgyűlés arra, hogy alkosson önálló törvényi tényállást a családi erőszak szankcionálására a Btk. keretein belül. Megjegyzendő, hogy a szavazáson 10 képviselő tartózkodását fejezte ki, mivel nem értettek egyet azzal, hogy a megromlott párkapcsolatokban jelenlévő erőszakot a családon belüli jelzővel illessék.

Balog Zoltán emberierőforrás-miniszter kezdeményezésére az év végén létrejött a külön tényállás megalkotásával foglalkozó munkacsoport. A csoportban az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Belügyminisztérium, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, az Országos Bírósági Hivatal, a Legfőbb Ügyészség, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, az Országos Rendőr-főkapitányság, valamint az alapot adó népi kezdeményezés megindítója által felkért civil szervezetek képviselői dolgoztak együtt. A munka megindultakor több lehetőség merült fel a bűncselekmény elnevezésére: családon belüli, kapcsolati, együtt élők közötti, vagy angol mintára az otthoni erőszak kifejezése is szóba került.³⁴ 2013 májusára elkészült a törvényjavaslat a következő szöveggel:

³³ Vita a családon belüli erőszakról-mi is történt a Parlamentben. <http://www.csaladhalo.hu/cikk/hatter/vita-csaladon-beluli-eroszakrol-mi-tortent-parlamentben> (2013. október 31.)

³⁴ <http://www.jogiforum.hu/hirek/28858>. (2013. október 31.)

„Hozzá tartozó bántalmazása

212/A. § (1) Aki az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyámja vagy gyámoltja sérelmére rendszeresen követ el

a) a 164. § (2) bekezdése szerinti testi sértést vagy a 227. § (2) bekezdése szerinti becsületsértést, büntett miatt három évig,

b) a 164. § (3)–(4) bekezdése szerinti testi sértést, a 194. § (1) bekezdése szerinti személyi szabadság megsértését vagy kényszerítést, egy évtől öt évig

terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Hozzá tartozó bántalmazása elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van.”³⁵

A javaslat tehát megalkotta az új tényállást, mint a családi erőszak elleni fellépés hatékonyabb eszközét. Ezen túlmenően a javaslat egyes bűncselekmények esetén súlyosabb szankciót helyez kilátásba, ha azt hozzátartozók sérelmére követik el. Ezzel kívánja biztosítani, hogy ne adódjon lehetőség arra, hogy az átlagosnál szorosabb bizalmi viszonyt kihasználó elkövető elkerülhesse magatartásának következményeit. A bűncselekmény speciális alanyi köre kívánja meg leginkább az önálló tényállásba foglalt szabályozást, amelyet a jogalkotó azokra a szociális kapcsolatrendszerekre figyelemmel határozott meg, ahol a bűncselekmény elkövetése tényleges fenyegetést jelent a családra és a gyermekekre nézve. Ennek megfelelően a javaslat tágítja a sértetti kört, hiszen az értelmező rendelkezések között meghatározott hozzátartozókon kívül a sértettek közé sorolja a volt házastárs, volt élettárs, gondnok, gondnokolt, gyám és gyámolt személyét. Ezen kívül a javaslat feltételként szabja még a bűncselekmény megvalósulásához az együttélés követelményét. E körben megjegyzi a javaslat, hogy nem szükséges az elkövetéskori együttélés, elegendő, ha valamely korábbi időszakban fennállt ez a követelmény. Hozzáteszi, hogy ennek bizonyítása nem ütközik majd különösebb akadályokba, hiszen annak ténye a lakcímnnyilvántartásokból visszakövethető, valamint tanúvallomásokkal is alátámasztható.

Tényállási elem továbbá a rendszeresség, hiszen ennek, illetve az együttélési követelménynek az elvetése esetén megszűnne egy olyan többlet, amelyre tekintettel szakmailag indokolható az önálló tényállás megteremtése. A rendszeresség a kialakult gyakorlat szerint legalább két rövid időközönkénti elkövetést jelent azonos sértett sérelmére.

³⁵ T/11105. számú törvényjavaslat egyes büntető tárgyú törvények módosításáról.

A javaslat szándéka az elkövető elrettentése, ezért egyes, alapesetben kevésbé súlyos szabadságvesztéssel büntetendő, a családi erőszak körébe vonható bűncselekményeket súlyosabban rendeli büntetni, ha ilyen körülmények között valósulnak meg.

A javaslatban nem szerepel a magánindítvány követelménye dacára annak, hogy a tényállás alapjául szolgáló bűncselekmények közül néhányal szemben alapesetben ilyen megszorítást támasztott a jogalkotó. Ezen új tényállás esetén azonban, annak jellegére és súlyosságára tekintettel, magánindítvány nélkül is elindulhat az eljárás.

Bizonyos halmazati kérdésekre is felhívja a figyelmet a dokumentum. Ha a kiskorú veszélyeztetése oly módon történik, hogy e tényállás szerint minősülő testi sértést követnek el vele szemben, akkor ez a tényállás áll halmazatban a kiskorú veszélyeztetésével, és testi sértés nem állapítható meg.

Azonos sértett sérelmére rendszeresen elkövetett, a tényállás szerinti különböző bűncselekmények esetén is ez a bűncselekmény állapítható meg, a súlyosabban minősülő fordulat azonban magába foglalja az enyhébb cselekményt.³⁶

A javaslathoz több módosító javaslat érkezett. Az egyik magát a bűncselekmény elnevezését is megváltoztatná, figyelemmel arra, hogy ez nincs összhangban a rendelkezések tartalmával, hiszen nem minden hozzátartozó védelmét szolgálja, hanem csak a közös háztartásban élőkét, másrészt a hozzátartozóknál tágabb kört határoz meg lehetséges áldozatként. Minderre figyelemmel a javaslat a „*családon belüli erőszak*” megnevezést alkalmazná. A benyújtók azzal folytatják, hogy ha előrelépést kívánunk tenni a védelem vonatkozásában, akkor az elkövetési magatartások körének tágítására van szükség. Mindezt a megjegyzést arra hivatkozással teszi, hogy az e tárgyban benyújtott népi kezdeményezés a megalkotott szabályoknál többet várt.³⁷

Egy másik módosító javaslat szerint a büntetési tételek szigorítása nem megoldás a problémára, hiszen eddig sem az volt a baj, hogy a bántalmazók aránytalanul enyhe büntetést kaptak, hanem az, hogy az eljárások nem indultak meg ilyen ügyekben, vagy ha igen, akkor azért, mert már végzetes eset állt fenn. Ennek jövőbeli kiküszöbölése érdekében a családon belüli erőszak tényleges szankcionálására van szükség.³⁸

További módosításként a még nem büntetendő cselekmények kriminalizálást tartja szükségesnek Ertsey Katalin képviselő. Jogosnak fogadja el az arra vonatkozó igényt, hogy a bántalmazó akkor is legyen büntethető, ha testi sérülés nem következik az eset

³⁶ T/11105. számú törvényjavaslat egyes büntető tárgyú törvények módosításáról.

³⁷ DR. BÁRÁNDY GERGELY és LENDVAI ILDIKÓ módosító javaslata. T/11105/2

³⁸ DR. DOROSZ DÁVID módosító javaslata. T/11105/4

nyomán. Ehhez kapcsolódóan hozza fel példaként, a bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekményét, amelynél eredménytől függetlenül büntet a törvény, ha hivatalos személy eljárása során mást tetteleg bántalmaz. Minderre figyelemmel javaslatot tesz olyan kiegészítésre, amely teljes körűen alkalmas a családi erőszak büntetőjogi szankcionálására. Későbbi kapcsolódó módosító javaslatában kiemeli az arra vonatkozó igényt is, hogy a családon belüli gazdasági függőséget, ellehetetlenülést okozó magatartások büntetése is szükséges.³⁹

További kapcsolódó módosító javaslatokat nyújtottak be a képviselők, amelyek szintén a fenti indokokra hivatkozva változtatnák a normaszöveget. Annyival fogalmaznak meg többet, hogy a kitiltás mellé távoltartás elrendelésének lehetővé tételét is be kívánják emelni a rendelkezés szövegébe.⁴⁰

Mindezeket mérlegelve az egységes javaslatban már a következő szöveg jelenik meg:

„Háztartáson belüli erőszak

212/A. §(1) Aki az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyámja vagy gyámoltja sérelmére rendszeresen

a) az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást tanúsít,

b) a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javakat von el és ezzel a sértettet súlyos nélkülözésnek tesz ki,

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott személy sérelmére rendszeresen követ el

a) a 164. (2) bekezdése szerinti testi sértést vagy a 227. § (2) bekezdése szerinti becsületsértést, büntett miatt három évig ,

b) a 164. (3) és (4) bekezdése szerinti testi sértést, a 194. § (1) bekezdése szerinti személyi szabadság megsértését vagy kényszerítést, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Háztartáson belüli erőszak elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van.

(4) Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény csak magánindítványra büntethető.”⁴¹

³⁹ ERTSEY KATALIN módosító javaslata T/11105/8; kapcsolódó módosító javaslatai T/11105/16, T/11105/17, T/11105/18.

⁴⁰ DR. GAUDI-NAGY TAMÁS kapcsolódó módosító javaslata. T/11105/21.

⁴¹ T/11105/27. számú egységes javaslat az egyes büntető tárgyú törvények módosításáról szóló T/11105. számú törvényjavaslat zárószavazásához.

Ennek elfogadása után még benyújtásra került egy zárószavazás előtti módosító javaslat, melynek jelentősége, hogy először ebben jelent meg a később hatályossá vált törvényszöveggel megegyező elnevezés: a „*kapcsolati erőszak*”. Ezenkívül a sértettek között külön megjelöli a közös gyermek szülőjét, mint lehetséges áldozatot, melynek indoka, hogy a családi erőszak során nem csupán elszenvedő fél, hanem eszköz is a közös gyermek, továbbá a közös gyermek léte változatosabb erőszakformák alkalmazására ad lehetőséget. Ennélfogva fontosnak tartja, hogy azokat a kapcsolatokat is vonja szabályozása alá a törvény, ahol a fennálló vagy korábbi együttélés esetlegesen nem bizonyítható, de a kapcsolatból közös gyermek született.⁴²

Mindezen előzmények után a jelenlegi szabályozás a 2013. évi LXXVIII. törvény szerinti szöveggel lépett hatályba, a következőképpen:

„Kapcsolati erőszak

212/A. §(1) Aki gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyámja vagy gyámoltja sérelmére rendszeresen

- a) az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást tanúsít,*
- b) a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javakat von el és ezzel a sértettet súlyos nélkülözésnek tesz ki,*
ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki az (1) bekezdésben meghatározott személy sérelmére rendszeresen követ el

- a) a 164. § (2) bekezdése szerinti testi sértést vagy a 227. § (2) bekezdése szerinti becsületsértést, büntett miatt három évig,*
- b) a 164. § (3) és (4) bekezdése szerinti testi sértést, a 194. § (1) bekezdése szerinti személyi szabadság megsértését vagy kényszerítést, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*

(3) Kapcsolati erőszak elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van.

(4) Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény csak magánindítványra büntethető.”⁴³

⁴² DR. NAVRACSICS TIBOR, közigazgatási és igazságügyi miniszter zárószavazás előtti módosító javaslata. T/11105/30.

⁴³ 2013. évi LXXVIII. törvény az egyes büntető tárgyú törvények módosításáról.

Az Alaptörvény szerint az emberi méltóság, melyhez minden embernek ebbéli minőségénél fogva joga van, sérthetetlen. A kapcsolati erőszak kriminalizálása azt fejezi ki, hogy ez a jog párkapcsolatban is fennmarad, illetve fenn kell maradnia.

A bűncselekmény sértetti köre a javaslatokhoz hasonlóan széles maradt: a hozzátartozón kívül - aki a 459. § (1) bekezdés 14. pontja szerint a következő lehet:

- a) az egyeneságbeli rokon és ennek házastársa vagy élettársa,
- b) az örökbefogadó és a nevelőszülő (ideértve az együtt élő mostohaszülőt is), az örökbe fogadott és a nevelt gyermek (ideértve az együtt élő mostohagyermeket is),
- c) a testvér és a testvér házastársa vagy élettársa,
- d) a házastárs, az élettárs,
- e) a házastárs vagy az élettárs egyeneságbeli rokona és testvére - passzív alanynak minősül a tettes gyermekének szülője, a tettes volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyámja és gyámoltja is, feltéve, hogy az elkövetéskor vagy korábban közös háztartásban vagy egy lakásban élt a tettetssel. Gyermekének szülőjét ez a feltétel ugyanakkor nem köti. Ebben az esetben is irányadónak tekinthető a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló Kormányrendelet megfogalmazása, mely szerint közös háztartásban élőknek az egy lakásban életvitelszerűen együtt élő személyek számítanak.

Az elkövető speciális alany lehet, hiszen a sértettel meghatározott kapcsolati viszonyban kell állnia.

A törvényi tényállás büntetni rendeli az olyan magatartásokat, amelyek erőszakos, megalázó, az emberi méltóságot súlyosan sértő cselekmények; a második fordulat pedig a közös gazdálkodás vagy közös vagyon körébe tartozó anyagi javak elvonását kívánja szankcionálni, ha ennek eredményeként a sértettnek súlyos nélkülözéssel kell szembenéznie, tehát az a fordulat eredmény-bűncselekmény. Ebben az esetben ugyanazoknak a követelményeknek kell teljesülni, amit korábban a tartás elmulasztása bűncselekménynél vázoltam. Ez a két fordulat szubszidiárius bűncselekmény, hiszen ha a fenti magatartások más súlyosabb bűncselekményt valósítanak meg, az elkövető azért felel majd tettesként.⁴⁴

A rendszeresség és az együttélés tényállási elem maradt a javaslatoknak megfelelően, hiszen éppen az ezalatt kialakult bizalmi viszony kihasználása jelenti a specialitást. Nem feltétel azonban, hogy az elkövetés idejében álljon fenn az együttélés, elegendő, ha korábban létrejött ilyen kapcsolat az elkövető és a sértett között. A rendszeresség

⁴⁴ DR. MÁRKI ZOLTÁN: *A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények*. In: DR. KÓNYA ISTVÁN: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, 2013., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 809-810. o.

követelménye pedig legalább két esetet feltételez, és ki kívánja zárni az alkalomszerűséget. Az a helyzet releváns tehát, ha az elkövető rendszert csinál az ilyen bánásmódból. E tekintetben fontos még, hogy mivel egyes számban fogalmaz a törvény a sértettek vonatkozásában, a rendszeres elkövetésnek azonos sértett sérelmére kell megvalósulnia. Az anyagi javak elvonása esetében azonban egy kivétellel találkozunk e tekintetben. Ha az anyagi javak egyszeri elvonása okán is súlyos nélkülözés következik be a sértettnél, és esetlegesen nem lehetséges további tényállásszerű elkövetési magatartás megvalósítása, akkor ez esetben is megállapítható a bűncselekmény kísérlete.

A törvényjavaslathoz képest változást jelent, hogy a fent meghatározott esetek büntethetősége magánindítványhoz kötött, amely értelemszerű a felek közötti kapcsolati viszonyra figyelemmel.

Súlyosabban büntetendő az eddig elemzett fordulatoknál, amikor az elkövető rendszeresen könnyű testi sértést, tetteges becsületsértést, valamint súlyos testi sértést, a 164. § (4) bekezdésben foglalt minősített esetek valamelyikét megvalósító könnyű testi sértést, személyi szabadság megsértését vagy kényszerítést valósít meg a passzív alany sérelmére. Látható, hogy ez a bekezdés több bűncselekményt foglal egy tényállásba a büntetés súlyosabbá tétele, és a halmazat kiküszöbölése végett.

E súlyosabban büntetendő kör nincs magánindítvány előterjesztéséhez kötve annak ellenére, hogy az egy csokorba gyűjtött bűncselekmények közül egyesek büntethetősége magánindítványtól függ.⁴⁵

Az új rendelkezéseket vizsgálva azt látjuk, hogy a jogalkotó több bűncselekményt vont egy tényállás körébe. A családi erőszak önálló törvényi tényállásának szükségességéről folyó vita során a szakemberek egy része azzal érvelt, hogy nem volna jó döntés a Btk.-ban elszórtan megtalálható, és a családon belüli erőszak körében is értelmezhető bűncselekmények egy törvényi tényállásba foglalása. Ahogy látható, ennek ellenére ez megvalósult, azonban véleményem szerint is aggályos.

Általánosságban megállapítható, hogy a fejezet egyes rendelkezései a gyermek illetve a család védelmét kívánják biztosítani. A kiskorú veszélyeztetésének jogi tárgya, például, a kiskorú testi, szellemi, erkölcsi, érzelmi fejlődése, a családi jogállás megsértése büntetetténe pedig a családi jogállásnak a házasságról, családról, és a gyámságról szóló Törvényben szabályozott rendje. Ebbe a rendszerbe került a kapcsolati erőszak, melynek jogi tárgyaként a létező vagy a létezett háztartásban élő kiszolgáltatott személyek testi, lelki biztonságához,

⁴⁵ DR. MÁRKI ZOLTÁN: *A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények*. In: DR. KÓNYA ISTVÁN: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, 2013., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 811-812. o.

emberi integritásához fűződő társadalmi érdeket határozza meg az elmélet.⁴⁶ A tényállás olyan bűncselekményeket foglal egybe, melyek védett jogi tárgyai az élethez, egészséghez, emberi méltósághoz, valamint a szabadsághoz fűződő társadalmi érdekek. Ez meglehetősen aggályos dogmatikai szempontból. Lehetséges, hogy közvetve szolgálja a fent említett jogi tárgy védelmét, azonban semmi esetre sem szerencsés ez az egybefoglalás, és szerintem felesleges is. Az egyes bűncselekményeknél- például szexuális erőszak- minősített esetként tünteti fel a törvény, ha hozzátartozó sérelmére követik el az adott cselekményt. Jobb megoldásnak gondolom, ha ennek mintájára a családi erőszak körében is értelmezhető egyes további bűncselekmények esetében szintén így járna el a jogalkotó. A testi sértés, tettleges becsületsértés, személyi szabadság megsértése bűncselekmények minősített esetei közé bekerülhetne az az eset is, ha a cselekményt „*a hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése, illetve egyéb módon a hatalma vagy befolyása alatt álló személy sérelmére*”, illetve „*a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyal visszaélve*” követi el az elkövető.

A tényállás (1) bekezdése lényegében a lelki erőszakot kívánja szankcionálni. A törvény a „*súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartás*” követelményét tartalmazza, amelyet rendkívül aggályosnak tartok a jogbiztonság szempontjából, hiszen ezek a fogalmak korántsem mondhatóak egyértelműnek. Az, hogy mi minősül megalázó magatartásnak, még talán meghatározható, hiszen valamilyen, erkölcsileg súlyosan megítélendő, elítélendő cselekvésre asszociálunk. Az azonban, hogy milyen megnyilvánulás minősíthető sértőnek, még ennyire sem közelíthető meg. Ez minden emberre vonatkozóan változó, sőt még ennél is differenciáltabb, hiszen nem csupán az emberi természet függvénye, hanem az éppen uralkodó hangulaté, idegállapoté. További kérdésként merül fel bennem, hogy ebben a körben mi számít erőszaknak. A bírói gyakorlat nagy feladat előtt áll, hiszen ezek a kérdések megválaszolásra várnak.

Elgondolkodtató számomra az (1) bekezdés b) pontjában kifejezésre jutó gazdasági erőszakra vonatkozó rendelkezés is. A szabály „*a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javak*” kitélt tartalmazza. Ebből az következik, hogy ha nem a közös vagyonba tartozó javakat von el, és ezzel teszi ki súlyos nélkülözésnek a sértettet, akkor nem felel. Azt gondolom, hogy ha már az erőszak e típusa is kriminalizálásra került,

⁴⁶ SINKU PÁL: *A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények*. In: BELOVICS ERVIN, MOLNÁR GÁBOR MIKLÓS, SINKU PÁL: *BÜNTETŐJOG II. Második, hatályosított kiadás a 2012. évi C törvény alapján*. Budapest, 2013., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 238. o.

akkor az általam említett körre is ki kellene terjeszteni a büntetendőséget a teljes körűség érdekében.

A fentieket összefoglalva arra a megállapításra jutottam, hogy a családon belüli erőszak külön tényállásként való szabályozása nem szükséges. Az egyes, Btk.-ban elszórtan megtalálható és a családi erőszak körébe vonható bűncselekmények esetén jobb megoldásnak gondolom, ha azok minősített esetei között jelenik meg a hozzátartozó sérelmére történő elkövetés. Megjegyzendő viszont, hogy eddig sem az volt a probléma, hogy a bántalmazó nem kapta meg megfelelő büntetését, hanem az a sokat hangoztatott tény jelentette és jelenti a legnagyobb gondot, hogy az ügyek nagy része nem jut a hatóságok tudomására. Ez pedig, a minősített esetek közé sorolással sem lesz kiküszöbölhető, véleményem szerint. Sokak a magánindítvány eltörlését javasolják megoldásként. Úgy gondolom azonban, hogy nem fogadhatjuk el kétségtelenül helyesnek ezt a vélekedést. Tudjuk, hogy ezek kényes ügyek, nem lehet kitenni az áldozatot a büntetőeljárás során esetlegesen jelentkező újabb megaláztatásnak, ha ő maga nem kívánja annak megindulását, és nem vállalja az azzal járó kellemetlenségeket.

A lelki bántalmazás Btk.-beli szabályozását azonban, véleményem szerint, teljesen el kellene vetni, a fent kifejtettek okán. Vannak olyan, a társadalmunkban felbukkanó problémák, amelyek nem értelmezhetőek a büntetőjog számára, s melyek orvoslására a büntetőjog nem megfelelő eszköz.

Szabályok a Büntető törvénykönyv XIX. Fejezetében

A 2012. évi C. törvény rendszerében „*a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények*” a XIX. Fejezetben kaptak helyet. Az itt megjelenő egyes bűncselekmények tényállásait vizsgálva látjuk, hogy minősített esetet képez, ha az elkövető a szexuális kényszerítés, a szexuális erőszak, a szexuális visszaélés, a gyermekpornográfia bűncselekményét „*a hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése, illetve egyéb módon a hatalma vagy befolyása alatt álló személy sérelmére*”, illetve „*a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyal visszaélve*” követi el.

Figyelemmel kell lenni arra, hogy a Btk.-ban és Ptk.-ban meghatározott hozzátartozó-fogalmak között némi eltérés van. A Ptk. szerint, a Btk.-val ellentétben, nem hozzátartozó az egyenságbeli rokon élettársa, a testvér élettársa, az élettárs egyeneságbeli rokona és testvére, a testvér házastársa és bejegyzett élettársa. A Btk. szerint csak az együtt élő nevelőszülő,

nevelt gyermek a hozzátartozó, a Ptk. fogalma szerint az együttélés azonban nem feltétel, továbbá a Btk. szerint nem hozzátartozó a jegyes.

Az elkövető ilyen esetekben azért büntetendő súlyosabban, mert fokozottan felel a sértettért, aki a köztük fennálló viszonyból következően többé-kevésbé függ tőle, ki van szolgáltatva neki. A minősített eset rendszerint akkor állapítható meg, ha az elkövető a sértett kiszolgáltatottságát kihasználva, azzal visszaélve követi el a cselekményt.

Figyelembe kell venni azt is, hogy az emberi kapcsolatok sokfélesége miatt a hagyományos hozzátartozói, nevelési, gondozási viszonyokon kívül ide kell érteni az ezekkel rokon kategóriákat. Az ilyen jellegű kapcsolatok kívül esnek a hagyományos fogalmi kereteken, ha azonban azokhoz hasonlóan függő viszonyt eredményeznek, akkor ezekre is ki kell terjeszteni az alkalmazási kört, hiszen az ilyen kapcsolatok felelnek meg a hatalmi vagy befolyási viszony fogalmának.⁴⁷

⁴⁷ DR. MÁRKI ZOLTÁN: *A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények*. In.: DR. KÓNYA ISTVÁN: *Magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, 2013., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 679-761. o.

III. Nemzetközi kitekintés

Ahogy láttuk, a családi erőszak jelenségét először Amerikában kezdték kutatni, mely kutatások nyomán megindult a fellépés az ilyen jellegű agresszió megfékezése érdekében. A 2000. év végére jutott el a tudomány addig, hogy a családi erőszakot már nem csupán a gyermek és feleségbántalmazás körében értelmezték. A kutatások eredményeképpen létrehozták az ún. Duluth modellt, amelynek célja a társadalmi kontroll kiterjesztése, a bántalmazott támogatása, a bántalmazó megbüntetése és kezelése. Bevezették ezen túl a kettős letartóztatás intézményét, amely azt takarja, hogy egymás irányába kölcsönösen kifejtett erőszak esetén mindkét fél letartóztatandó. Ezt követően a hatóságokra hárul az a feladat, hogy megállapítsák, melyik fél volt a kezdeményező. Egyes szakemberek véleménye szerint ez a megoldás meglehetősen káros, hiszen a gyermek ilyen esetben mindkét szülőjét nélkülözni kényszerül.⁴⁸

Kétségtelen, hogy az Amerikai szabályozás jelentősége vitathatatlan, a továbbiakban viszont az európai védelmi rendszerek felé kívánom fordítani a figyelmet. Ezen belül is az osztrák és német rendszert mutatnám be, a magyar jogrendszerrel fennálló „rokonsága” okán, valamint érdekességgként kitérnék északi szomszédunk, Szlovákia szabályozására.

1. Az osztrák védelmi rendszer

Európában leginkább az osztrák modell példaértékű, hiszen több oldalról közelíti meg a problémát. Nagy hangsúly helyeződik a téma átfogó kutatására és a közvélemény tájékoztatására, ezen kívül a fiatakorúak ügyében eljáró rendőrök, ügyészek, bírák speciális képzést kapnak a probléma pedagógiai, pszichológiai vonatkozása tekintetében.⁴⁹

A továbbiakban ezt a modellt mutatnám be.

Ausztriában a családi erőszak ellen külön törvénnyel lépnek fel. Az első ilyen törvény 1997-ben lépett életbe, melyet módosítások követtek, majd 2009-ben hatályba lépett a második erőszak ellen védő törvény. A jogszabály vegyes jellegű, hiszen rendőrségi, polgári jogi védelmi intézkedéseket, továbbá büntetőjogi szankciókat is tartalmaz. Kimondja továbbá,

⁴⁸ DR. VISONTAI-SZABÓ KATALIN: *Nézőpontok- a családon belüli erőszak pszichológiai és jogi kérdései*. In: *Családi jog*, 2013/1. sz., 14-15. o.

⁴⁹ i. m., 15. o.

hogy minden Ausztriában tartózkodó személy jogosult védelemre állampolgárságtól és származástól függetlenül.

Ha a családon belül megvalósul a bántalmazás, a törvényben meghatározott szervekhez fordulhat a sértett, a rendőrségnek pedig kötelező jelleggel be kell avatkoznia erőszak esetén: a veszélyeztetőt fel kell szólítani a lakás elhagyására, így biztosítván a bántalmazott személy védelmét. A rendőrség feladatkörébe tartozik, hogy meghatározza azt a pontos zónát, amelyen kívül kell tartózkodnia az elkövetőnek. Ha a veszélyeztető személy nem hajlandó önként távozni, kényszer alkalmazásának van helye. Ez a határozat, amely belépési tilalomra szólít fel, 2 hétig érvényes, s amíg hatályban van, addig nem térhet vissza a bántalmazó. Ezzel ellenkező eset szankciót von maga után: a tilalom minden egyes megszegése legfeljebb 360 eurós pénzbüntetést jelent. A hatóságok kivételes esetben két héten belül is hatályon kívül helyezhetik a határozatot, erről azonban értesíteni kell a sértettet.

Ha a kéthetes időszakon túl szükség van további védelemre, az ezt célzó polgári jogi intézkedést a lakóhelye szerint illetékes kerületi bíróságtól kérheti az adott személy. A kérelem benyújtásának akkor van helye, ha valakit testi erőszak ér, vagy annak elkövetésével való fenyegetettség áll fenn. Pszichikai erőszak esetén akkor kérhető, ha az erőszak mértéke jelentősen fenyegeti a veszélyeztetett személy lelki egészségét.

A kérelmezők alanyi körét kiszélesíti a törvény, mikor azt fogalmazza meg, hogy a rokoni kapcsolat megléte nem feltétel az intézkedés elrendeléséhez.

Gyermekebántalmazás esetén kérelmezésre jogosult a szülő, mint törvényes képviselő, ezenkívül a gyámhivatal is.

Lakókörnyezetre vonatkozó intézkedés 6 hónapra adható ki, amely válóper vagy más eljárás megindulása esetén az eljárás végéig meghosszabbodik. Ezzel egyidejűleg kérhető az is, hogy az elkövető ne csak a lakókörnyezetet, hanem más területet se közelíthessen meg- így például az iskolát, vagy munkahelyet, ahova az áldozat jár-, valamint mellőze a kapcsolatfelvételt az áldozattal.

Lakókörnyezeten kívüli helyszínekre vonatkozó tilalom legfeljebb 1 évre rendelhető el, az erőszak további fennállta esetén azonban meghosszabbítása kérhető.

Az erőszakot bíróság előtt bizonyítani kell. Az erre felhasználható eszközrendszer igen szerteágazó, hiszen eszközként szolgálhat: rendőrségi jegyzőkönyv, áldozati vagy tanúvallomások, orvosi leletek, szakértői vélemények, tehát minden olyan eszköz, amely kellő bizonyossággal szolgál az erőszak meglétére.

Ha a kérelmet a rendőrségi távoltartás hatályban léte alatt nyújtották be, az intézkedés a későbbi döntéstől függetlenül automatikus 4 hétre meghosszabbodik, mely idő alatt a bíróságnak döntenie kell a kérelemről.

Az osztrák büntető törvénykönyv rendelkezései szerint az erőszakos bűncselekmények-többek között: testi sértés, súlyos testi sértés, zaklatás, súlyos zaklatás, nemi erőszak, szexuális zaklatás- hivatalból üldözendő cselekmények, tehát eszerint az áldozat hozzájárulása nem szükséges az eljárás megindításához. 2009-ben a bűncselekmények sora bővült az „erőszak folyamatos alkalmazása” elnevezésű bűntettel: ismételten ugyanazon személy sérelmére elkövetett erőszakot súlyosabban rendeli büntetni a törvény.

Az eljárás során az áldozatnak joga van a kíméletes kihallgatáshoz, ami egy speciális jog más jellegű ügyben folyó büntetőeljáráshoz képest. Ez azt jelenti, hogy lehetősége van arra, hogy ne az elkövető előtt kelljen vallomást tennie a tárgyalás során. Gyermeket minden esetben ilyen módon kell kihallgatni.

Az eljárás keretén belül jogosult továbbá ingyenes pszichológiai és jogi segítséget igénybe venni a bántalmazott, amely magánban foglalja, például, a rendőrségre kísérést feljelentés megtételekor, valamint az ügyvédi képviselőt az áldozat jogainak védelme érdekében.⁵⁰

A bírói szakban lehetőség van mediáció indítványozására 5 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő, halált nem okozó bűncselekményeknél, így családon belüli erőszak esetén is, amennyiben feltételei fennállnak. A megfelelő mediációs módszer kiválasztása érdekében, természetesen, meg kell vizsgálni az eset körülményeit. Számításba kell venni, például, hogy egyszeri esetről, vagy hosszú ideje húzódó folyamatról van-e szó. Családi erőszak esetén alkalmazott mediáció célja, többek között, támogatás biztosítása az áldozat számára, érdekérvényesítő képességének elősegítése, az elkövető rábírása a felelősségvállalásra.

Ha az ügy bonyolultsága igényli, gyakran alkalmaznak két mediátort. Az ún. „*vegyespáros-modell*” során egy férfi és ez nő mediátor jár el. Ezt leginkább akkor alkalmazzák, amikor a felek között függőségi helyzet áll fenn, vagy az egyik fél kényszer hatása alatt áll, ugyanis ilyenkor az első beszélgetést a férfival a férfi, a nővel a női mediátor folytatja le. Az előkészítő beszélgetést közvetlenül követi maga a mediációs eljárás, amely a felek szembesítésével kezdődik: az általuk elmondottakat összefoglalják a mediátorok, s ők

⁵⁰ NANE: Védelem és segítség az erőszak áldozatainak: törvények az erőszakkal szembeni védelemről Ausztriában. http://www.interventionsstelle-wien.at/images/doku/gewaltschutzfolder_ung.pdf (2013. október 18.)

erre reagálnak, azt kiegészítik, majd innen a mediációs eljárás a rendes menet szerint folytatódik tovább.⁵¹

A kritikusok szerint is hatékonyan működik ez a rugalmas rendszer. Véleményem szerint ez annak köszönhető, hogy átfogó jelleggel tekint a problémára, és ennek megfelelően keresi a megoldás lehetőségeit.

2. A német szabályozás

Németországban egészen 1975-ig tabutémának számított a nők elleni, illetve a családban elkövetett erőszak. A probléma tudatosítása nyomán 1976-ban létrejöttek az első nőotthonok, amelyek menedéket nyújtottak a bántalmazottak számára. A kormányzás céljai között szerepelt a nőkkel szembeni erőszak leküzdése, ennek elérése érdekében 1999-ben akciótervet alkottak meg, amely átfogó koncepciót jelentett a megelőzésre, törvényalkotásra, intézményi együttműködésre támaszkodva. Ezzel kívánták biztosítani, hogy olyan társadalmi közeg alakuljon ki, ahol az erőszak minden formája elítélendő. Az akcióterv során a polgári jogi védelmi eszközök fejlesztésének igénye került előtérbe: sértett központúvá kell tenni ezt a jogágot. Az évek során láthatóvá vált, hogy a polgári jogi védelem jobbá tételéhez szükséges a végrehajtási jog módosítása is.⁵²

Mindezek nyomán 2001-ben elfogadásra került a „*Gesetz zum zivilrechtlichen Schutz vor Gewalttaten und Nachstellungen*” elnevezésű törvény. A jogalkotók felismerték, hogy az addig hatályos törvények nem nyújtanak megfelelő védelmet, ezért a polgári jogi védelmi eszközök javítására van szükség. A törvény jogi alapokat próbál teremteni az olyan védőintézkedéseknek, amelyeket eddig is alkalmaztak a bíróságok törvényi felhatalmazás nélkül. A szabályok polgári jogi jellegűek, amelyek azonban nem illeszthetők tisztán a német Polgári törvénykönyv rendszerébe, ezért volt tanácsos külön törvényt alkotni. A törvényhez kellett alakítani az eljárási szabályokat, ezen belül főként az illetékességre vonatkozó rendelkezéseket. A német igazságszolgáltatási rendszer ismeri az ún. családi bíróságokat. Ehhez mérten a változtatások célja az volt, hogy ezek az esetek a családi bíróságok illetékessége alá kerüljenek, valamint fontos reform volt még a soronkívüliség bevezetése is az ilyen jellegű ügyek vonatkozásában.

⁵¹ FELLEGI BORBÁLA: *Büntetőügyi mediáció, fiatalkorúak bűnelkövetése, családon belüli erőszak- Mit kezd mindezen kérdésekkel az osztrák intézményrendszer?* In: *Család, Gyermekek, Ifjúság*, 2008/1. sz., 55-56. o.

⁵² ÁY MÓNKA: *A családon belüli erőszak ellen készült német törvényről.* In: *Ügyészek lapja*, 2005/3. sz., 59.o.

A törvény meghatározása szerint a következő esetek vonhatók a családi erőszak körébe:

- a) ha valaki szándékosan és jogellenesen más személy testi épségét, egészségét vagy személyi szabadságát sérti;
- b) valaki mást életének, testi épségének, egészségének vagy személyi szabadságának megsértésével fenyeget;
- c) valaki jogellenesen és szándékosan más személy lakásába vagy jogilag védett birtokába engedély nélkül bemegy;
- d) aki jogtalanul és szándékosan mást olyan, el nem tűrhető módon zaklat, hogy a kifejezetten kinyilvánított akarata ellenére ismételten üldöz vagy távközlési eszközök használatával követ.⁵³

Az igényérvényesítéshez feltétel a védett jogi tárgyak jogellenes és felróható megsértése, amely az erőszakos cselekményben, a testi épség, egészség vagy személyi szabadság megsértésében, illetve az ilyen cselekmény elkövetésével való komoly fenyegetésben nyilvánul meg. Az ilyen kiterjesztés a megelőzés egyik fontos eszköze lehet, hiszen ha az áldozat korán segítséget kér, a hatóságok már a fenyegetés fázisában is elrendelhetik a megfelelő intézkedéseket. Megjegyzendő tehát, hogy a német törvény, ellentétben az osztrák szabályozással, konkrétan nem említi a lelki erőszak eseteit, azonban ha az kihat a sértett egészségre, akkor a testi épség és egészség, mint védett jogi tárgyak körében értelmezhető. A törvény szerint azokban az esetekben is szükség van védőintézkedésre, amikor a felek között nincs személyes kapcsolat, így kiterjeszti hatályát a zaklatásra is.

A törvény célja nem kimondottan a családi erőszak megakadályozására irányul, azonban rendelkezéseket tartalmaz a közösen használt házastársi lakás átengedésére, és ezzel különösen alkalmas lehet a házi erőszak leküldésére. A meghatározott cselekményeket megvalósító elkövetőnek ilyen esetekben át kell engednie az egész lakás használati jogát. Ez a szabály nem csupán a házastársakra, hanem az élettársi kapcsolatban élőkre is vonatkozik.

Fontos rendelkezés, hogy e törvény hatálya alól kiveszi a gyermekeket, rájuk ilyen esetekben a gyermekek családi jogállásáról szóló törvényt kell alkalmazni. Nem tesz különbséget a jog ilyen vonatkozásban a házasságban vagy házasságon kívül született gyermekek között: védelmüket a családi bíróságok látják el hivatalból, ha a szülők elhanyagolják őket, nem képesek megfelelő ellátásukra, vagy ha harmadik személy veszélyezteti őket.

A törvény rendelkezései akkor is alkalmazásra kerülnek, ha gyermek bántja szüleit.

⁵³ ÁY MÓNICA: *A családon belüli erőszak ellen készült német törvényről*. In: *Ügyészek lapja*, 2005/3. sz., 61. o.

Amíg az erőszak nevelési eszköz, addig a bíróságnak fel kell hívnia a szülők figyelmét a fiatalokat segítő szolgálatok általi segítségnyújtás lehetőségére. Erőszakos gyermek esetében is vizsgálni kell, hogy szükséges-e a törvény alkalmazása.⁵⁴

A törvényben meghatározott intézkedések elrendelése előtt a rendőrség is szerephez juthat. Azonnali fellépést igénylő esetekben ugyanis, a törvény által nyújtható védőintézkedéseknél hatékonyabb a rendőrség beavatkozása. A szövetségi államok rendőrségre vonatkozó szabályai némiképp eltérnek egymástól, ugyanakkor minden szövetségi államban jogosult a rendőrség eltávolítani az erőszakoskodót: azonnali hatállyal, ideiglenesen kitiltják valamely helyről, vagy megtiltják az oda való belépést. Az intézkedés során meg kell határozni a védelmi körzetet, közölni kell a veszélyeztetővel, hogy ezután hol szabad tartózkodnia. Ha a kitiltásnak nem tesz eleget az illető, valamint, ha tovább folytatja megkezdett magatartását, őrizetbe vétel foganatosítható, amelyhez a bírósági határozat utólagos beszerzése szükséges.

A törvény tartalmaz egy nem taxatív felsorolást az intézkedésekről. Eszerint elrendelhető például, hogy az elkövető tartózkodjon attól, hogy a sértett lakásába bemenjen, vele találkozást eszközöljön, egyedi esetekben azonban más védőintézkedések is alkalmazhatóak. Az intézkedések tartamát is meg kell határozni, hosszabbítás azonban kérhető.

További intézkedésként nevesíti a törvény, a már említett, közösen használt lakás átengedését. Ennek elrendeléséhez feltételül szabja meghatározott cselekmények elkövetését, a további erőszakcselekmények megnyilvánulásának lehetőségét, továbbá közös háztartás vezetését. A további erőszakcselekmények elkövetésének lehetőségére vonatkozó feltétel alól ismer kivételt a törvény. Ha ugyanis olyan, különösen súlyos erőszak elkövetése valósult meg, hogy a sértettől nem várható el a további együttélés, ez a feltétel figyelmen kívül hagyható.

Az igényérvényesítésnek nem feltétele, hogy a felek az elkövetéskor éljenek együtt. Ez következik abból a szabályból, hogy a lakás átengedésére vonatkozó igény csupán akkor zárható ki, ha a sértett a közös háztartás felbontásától számított 3 hónapon belül nem támaszt igényt a lakás átengedésére. E szabály azt hivatott biztosítani, hogy akik ideiglenesen nőotthonokban kerestek menedéket, azok visszakerülhessenek lakásukba. A lakáshasználat időtartama 6 hónap lehet, amely meghosszabbítható, ha a sértettnek több időre van szüksége, hogy megfelelő lakhelyet találjon. Ha a kapcsolatból közös gyermek született, és a gyermek biztonsága, elemi szükségletei megkövetelik a tartós lakáshasználatot, a bíróság megalapozhatja az erre vonatkozó jogosultságot.⁵⁵

⁵⁴ ÁY MÓNKA: *A családon belüli erőszak ellen készült német törvényről*. In: *Ügyészek lapja*, 2005/3. sz., 63-64. o.

⁵⁵ i. m., 64-66. o.

A törvény megalkotását követően a Családdal, Idősekkel, Nőkkel és Fiatalokkal Foglalkozó Szövetségi Minisztérium felismerte, hogy ha az eljáró hatóságok nem ismerik megfelelő alapossággal a családi erőszak jelenségét, akkor a törvény alkalmazása nem lesz kellőképpen hatékony. Ajánlást bocsátott ki ezért, a problémával kapcsolatba kerülő rendőrök, ügyészek, bírák, orvosok számára. Ez az ajánlás tartalmazza a jelenség leírását, foglalkozik az egyes sértetti csoportokkal, az erőszak megjelenési formáival, az elkövetőkkel. Külön szól arról, hogy hogyan ismerhető fel a szakemberek által a különösen veszélyes elkövető.⁵⁶

3. A szlovák rendszer

A családban megjelenő erőszak problémája Szlovákiában igazán csak a '90-es években került középpontba. Azóta készültek felmérések a probléma előfordulásának gyakoriságáról, azonban az esetek zöme még mindig nem kerül a hatóságok tudomására. Általánosságban elmondható, hogy társadalmi reakciót akkor vált ki ilyen eset, ha az nagyon kirívónak minősül.

Szlovákia is csatlakozott a legtöbb, e problémakör keretében született nemzetközi egyezményhez. Az igazi változást az ezekben foglalt kötelezettségek teljesítését célzó belső jogi újítások jelentették.

Ezt megelőzően felmérések, kutatások valósultak meg civil szervezetek- Aspekt, Pro Familia, Fenestra- közreműködésével. 1998-2000 között kampány indult, amely menedékházak létrehozását célozta. 2002-től pedig, a szervezetek tevékenységének célja a vonatkozó törvények megváltoztatása, új törvények létrehozása lett. 2005-ben egy kormányrendelet keretében létrejött a Nemzeti akcióterv, amely a nőkkel szemben elkövetett erőszak megelőzését tűzi ki feladatul. A témában érintett hatóságok számára feladatköröket határozott meg, és pontosan megjelölte a családi erőszak fogalmát. Ezt követően közös munka kezdődött a csehországi szervezetekkel, s ennek nyomán lépett életbe az a dokumentum, amely kötelező lépéseket határoz meg a rendőrség számára, ha családi erőszakhoz hívják segítségül.⁵⁷

A legnagyobb változás a Büntető törvénykönyv keretein belül valósult meg, ugyanis ha erőszakos cselekményt követ el a tettes hozzátartozója, volt hozzátartozója vagy rábízott személy sérelmére, akkor az alapesetnél súlyosabban büntethető.

⁵⁶ ÁY MÓNKA: *A családon belüli erőszak ellen készült német törvényről*. In: *Ügyészek lapja*, 2005/3. sz., 70. o.

⁵⁷ JANA KEKETIOVÁ - HERMINA MAREKOVÁ: *Családon belüli erőszak, partnerbántalmazás és az ezt szabályozó jog Szlovákiában*. In: *Háló*, 2007/11. sz., 16. o.

A törvényben megfogalmazásra kerültek a családi erőszak új formái, így a gazdasági erőszak, amely bűncselekményt az követi el, aki hozzátartozóját, volt hozzátartozóját vagy rábízott személyt meggátolja vagyona használatában, és ezzel neki szenvedést okoz.

A törvény reformja előtt az, aki hozzátartozóját halálra kínozza enyhébb büntetést kapott a mostaninál, hiszen ilyenkor már 10-15 évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés is kiszabható.

A szabadulás lehetőségére vonatkozó szabályozás is szigorúbb az otthoni erőszak esetén: a büntetés kétharmadának letöltését követően van lehetőség a szabadlábra helyezésre.

További változás, hogy a szlovák jog 2002. január 1-jétől nem követeli meg a sértett nyilatkozatát az eljárás megindulásához.⁵⁸

Polgári törvénykönyvük is tartalmaz ide vonatkozó szabályokat. Elsőként a kárenyhítés intézménye említendő, amely az újítást követően a minimálbér ötvenszeresére emelkedhet.

Nagy eredménynek mondható annak az elvnek bevezetése az együttélésre vonatkozóan, amely úgy hangzik, hogy „*az áldozat marad, és a tettes távozik*”. Ennek következtében, ellentétben az elvet megelőző szabályozással, már nem kell együtt élnie a sértettnek a bántalmazóval az erőszakot követően.

Bevezetésre került továbbá az ideiglenes intézkedés, melynek célja, hogy a családi erőszak elkövetésével gyanúsított személy meghatározott ideig ne léphessen be a közös lakásba.

Ha a lakás a felek közös tulajdonában van, és nem várható el a további együttélés, akkor a bíróság elrendelheti a közös használati jog megszüntetését. Ennek keretében korlátozhatja az elkövető lakóhely szabad megválasztására vonatkozó jogát, továbbá tulajdonhoz fűződő jogát, ezen túlmenően az agresszív fél lakásra vonatkozó használati jogosultságát véglegesen is megszüntetheti. Ilyen döntés mindeztáig csupán egy alkalommal született. Az első fokon eljáró hatóság azt tartotta, hogy nem szükséges hajléktalanná tenni az elkövetőt, másodfokon azonban mégis meghozták ezt a döntést.

A gyakorlatban nem minősül olyan hatékonynak a törvényi reform adta lehetőségek alkalmazása, mint ahogy azt várták. A hatóság nevében fellépő személyek gyakran elbagatellizálják az egyes eseteket, és nem tudnak elvonatkoztatni személyes értékítéleteiktől, továbbra is csak a kirívó eseteket tekintik intézkedésre méltónak.

A büntett felderítési szakaszában nagy szerep jut Szlovákiában a törvénytől pszichológus-szakértő véleményének. Ő állapítja meg, hogy a cselekmény családi erőszaknak

⁵⁸ JANA KEKETIOVÁ - HERMINA MAREKOVÁ: *Családon belüli erőszak, partnerbántalmazás és az ezt szabályozó jog Szlovákiában*. In: *Háló*, 2007/11. sz., 17.o.

minősül-e. Ha szerinte nem áll fenn ez a bűntett, akkor nem is emelnek vádat az adott cselekmény vonatkozásában.⁵⁹

Az állami segítségnyújtás tárgyában releváns még az 1998. évi 195. törvény, amely a prevenció különféle formáit és szociális jogvédelmet szabályozza. Az otthoni erőszak áldozatai szaktanácsadásért fordulhatnak a gyermekvédelmi és szociális hatóságok felé. A gyakorlat tanúsága szerint ugyanakkor, nem kifogásolhatatlan ez a rendszer: a hívható telefonszámok közül bizonyosak csak munkaidőben, sőt néhány kizárólag a hét bizonyos napján érhető el. Ez aggályokat vet fel, hiszen nem ritka, hogy az áldozattá lett nőnek éjszaka lenne szüksége segítségre. Problémát jelent továbbá, és vélhetőleg ez a legnagyobb hiányosság, az illetékes hivatalok közötti állandó kapcsolat hiánya.

Mindezek ellenére Szlovákiában erőlepés érzékelhető a családi erőszak kezelésének tekintetében, s a még jobb eredmény elérése érdekében folyamatos munka folyik. Ennek keretében rendszeres képzéseken vesznek részt a témával kapcsolatba kerülő szakemberek, szociális munkások, pszichológusok.⁶⁰

4. A családon belüli erőszak nemzetközi jogi háttere

Az egyes rokon-jogrendszerek védelmi szabályainak áttekintése után röviden kitérnék az ENSZ, valamint az Európa Tanács égisze alatt született nemzetközi egyezményekre, amelyek iránymutatásokat, javaslatokat fogalmaznak meg az abban részes államok számára.

A családi erőszak elleni fellépés eszközrendszerét először a nők elleni erőszak megszüntetésével foglalkozó nemzetközi dokumentumok érintették.

Az ENSZ Közgyűlése 1979. december 18-án New Yorkban elfogadta a nőkkel szembeni diszkrimináció minden formájának felszámolásáról szóló Egyezményt, amely a magyar jogba 1982-ben került be. Az Egyezmény definiálta a nők elleni diszkrimináció fogalmát, valamint jogalkotásra vonatkozó javaslatokat tett. Ajánlotta például, hogy a nők és a férfiak egyenlőségét deklarálják alkotmányos szinten. Az dokumentum létrehozta továbbá a nőkkel szembeni erőszak felszámolásával foglalkozó CEDAW Bizottságot.⁶¹

Következő fontos dokumentum az ENSZ Közgyűlése által 1993 decemberében elfogadott, a nők elleni erőszak felszámolásáról szólót Nyilatkozat. A dokumentum

⁵⁹ JANA KEKETIOVÁ - HERMINA MAREKOVÁ: *Családon belüli erőszak, partnerbántalmazás és az ezt szabályozó jog Szlovákiában*. In: *Háló*, 2007/11. sz., 17. o.

⁶⁰ i. m., 18. o.

⁶¹ DR. ALFÖLDI ÁGNES DÓRA: *Jogharmonizáció- a családon belüli erőszak megelőzésének és kezelésének nemzetközi és európai uniós eszközeiről*. In: *Európai jog*, 2012/3. sz., 32. o.

jelentősége abban áll, hogy a nőkkel szembeni erőszak körébe sorolja a családban elkövetett tetteket, lelki és szexuális erőszakot, és ezeket közügynek tekinti. Az államok kötelezettségévé teszi, hogy igazgatási, polgári és büntetőjogi szabályokat alkossanak az erőszak e formáinak megelőzésére, valamint gondoskodjanak arról is, hogy a cselekmény ne ismétlődhessen meg, tehát a nők ne válhassanak újra áldozattá.

Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsának Emberi Jogi Bizottsága egy jogalkotási modellt dolgozott ki a családi erőszak kezelésére. Ez fogalom-meghatározásokat tartalmaz elősegítendő a szabályok elfogadását, valamint kifejezetten szól az „ideiglenes korlátozó végzésről” valamint a „védelmi végzésről”. Ezek az intézmények a már megvalósult erőszakos cselekmény után a bántalmazó távoltartását célozzák, s e körben az elkövető a családi otthon elhagyására is kötelezhető.

2001-ben elfogadtak egy, az 1979-es Egyezményhez kapcsolódó Kiegészítő Jegyzőkönyvet, melynek Magyarország is részes állama, s ezzel elismeri a Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó Bizottság illetékességét a Jegyzőkönyv szerint benyújtható panasz vonatkozásában.⁶²

Az Európa Tanács égisze alatt is számos, a problémával foglalkozó dokumentumot fogadtak el. Az egyik legjelentősebb egy 1985-ből származó Ajánlás, amely a „*családon belüli erőszakról*” címet viseli. Kiemeli, hogy fel kell hívni a figyelmet a családi erőszak jelentőségére, nagyságrendjére, jellemzőire. Javaslatokat tesz, ezenkívül, konkrét intézkedésekre: szolgáltatásokat kell létrehozni az áldozatok biztonsága érdekében, az elkövetők számára pedig rehabilitációs programokat kell kialakítani. Annak érdekében, hogy többen forduljanak segítségért az adott szervekhez, valamint hogy minél kevesebben hunyjanak szemet a probléma felett, védelmet kell biztosítani a tanúk számára, valamint különleges szakértelemmel rendelkező nyomozókra, ügyészekre és bírákra van szükség.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2002-ben elfogadott ajánlásában átfogó programot dolgozott ki a nők elleni erőszak felszámolására. Ebben hangsúly helyeződik az intervenciós programokra az elkövetők vonatkozásában. Feladattá teszi az Ajánlás a családi erőszak valamennyi formájának büntetendővé nyilvánítását, továbbá intézkedések megfontolását annak érdekében, hogy elrendelhető legyen, hogy az elkövető ne lépjen kapcsolatba az áldozattal. Az Ajánlás kiemeli még a civil szervezetek fellépésnek fontosságát a probléma kezelésében.⁶³

⁶² DR. ALFÖLDI ÁGNES DÓRA: *Jogharmonizáció- a családon belüli erőszak megelőzésének és kezelésének nemzetközi és európai uniós eszközeiről*. In: *Európai jog*, 2012/3. sz., 32. o.

⁶³ i. m., 32-33. o.

Látható, hogy ezek a dokumentumok azt vallják, hogy a megoldás részévé kell válnia a másik fél, a bántalmazó bevonásának is. Rögzítik továbbá, hogy az ilyen ügyekkel foglalkozó hatóságoknak speciális szakértelemmel kell rendelkezniük, valamint nagy szerepet tulajdonít a tájékoztatásnak és a civil szervezetek bevonásának.

IV. Záró gondolatok

Dolgozatomban igyekeztem rávilágítani, hogy a családban elkövetett erőszak egyre nagyobb arányban van jelen társadalmunk minden rétegében. Az állam, felismerve ezt a problémát, célul tűzte ki, más agresszív cselekmények mellett, az otthoni erőszak visszaszorítását is. A dolgozat célja, hogy rálátást nyújtson a rendelkezésre álló eszközök tárházára, elsősorban a büntetőjogban helyet kapott szabályokra.

Az eddig meglévő lehetőségek mellé 2013-ban egy új büntető anyagi jogi tényállás is beállt a sorba. A dolgozat létrejöttét célzó munka során számos kérdés vetődött fel bennem a probléma kezelésének helyessége vonatkozásában.

Magyarországon számtalan tanulmány készült a témáról, megegyezés azonban még nem született a kérdésben. Az nem vitatott, hogy a társadalomra veszélyessége okán az államnak nemtetszését kell kifejeznie a hozzátartozók közötti erőszak tekintetében. Abban viszont, hogy szükség van-e a jelenség büntetésére, már nincs egyetértés. Főleg a civil szervezetek hivatkoznak arra, hogy szükség van megtorlásra, hiszen a bántalmazónak is át kell élnie azt a szenvedést, amit ő okozott, és nem csupán a családnak, hanem a társadalomnak is tartozik azzal, hogy büntetését letöltse. Más vélekedések teljesen az ellenkezőjét tartják: nem gondolják megfelelő döntésnek büntetés kiszabását, mondván, az nem oldja meg a valós problémát.

A legtöbb szakember szerint nem volt szükség újabb Büntető törvénykönyvbeli tényállás elfogadására. Nézetüket azzal indokolják, hogy az eddigi esetekben sem az volt a gond, hogy a büntetés nem állt arányban az elkövetett magatartás súlyosságával, hanem az, hogy az ügyek nagy többsége nem jutott a hatóságok tudomására. Ennek a problémának a lehetséges megoldását egyes hozzáértők a magánindítvány követelményének eltörlésében látták, amely a tényállás súlyosabb fordulatánál meg is valósult. Hogy hasznosnak bizonyult-e ez a döntés, azt majd a gyakorlat nyomán lesz lehetőségünk értékelni.

Mindezekre figyelemmel azonban idén, végül elfogadta az Országgyűlés a Btk. módosítását. Következő fontos lépés annak alkalmazása lesz, hiszen nem kétséges, hogy ezzel az újítással a hatóságok hozzáállása nem változott meg. A rendőrség továbbra sem avatkozik be szívesen a családi ügyekbe. Azt, az egész társadalmunkra jellemző nézetet képviselik, mely szerint a családi problémákat a családon belül tanácsos elintézni. Vannak országok, ahol külön nyomozócsoportok foglalkoznak az ilyen jellegű esetekkel. Megoldást jelenthetne

házánkban is hasonló nyomozócsoportok kialakítása, amelyekben szakemberek kapnának helyet, akik érzékenyebbek az árulkodó jelekre.

Megjegyzést igényel, hogy a nőszervezetek továbbra sem elégedettek az elfogadott rendelkezésekkel. Azzal az érveléssel élnek, hogy a szabályozás az erőszak megnyilvánulására, eredményére koncentrál, és nincs tekintettel a családi agresszió specialitására: annak kegyetlenségére, a két elkövetés közötti szorongásra. Hozzáfűzném, hogy véleményem szerint nem szerencsés a pszichológia és a jog összefűzése. Az erőszak során kialakuló szorongás, és az ehhez hasonló problémák az elkövető megbüntetésével nem szűnnek meg. Célravezetőbb ezek pszichológiai kezeléssel történő orvoslása.

Bennem az a vélemény alakult ki, hogy nem elegendő csupán büntetőjogi eszközökhöz nyúlni. A családi erőszak problémája összetett, hiszen az elkövető ezekben az esetekben „nincs egyedül”: ha szabadságvesztésre ítélik tette miatt, az vajon minden esetben megoldja a családtagok problémáját? Megoldást jelenthet, talán, nagyobb figyelmet fordítani az elkövető reszocializációjára. Fel kell ismernünk azt, hogy az agresszió kialakulásának megvannak a maga okai, amelyek feltárássra várnak. Az elkövető ilyen jellegű „gyógyítását” a család többi tagjának bevonásával kellene véghezvinni, hiszen az eset nyomán, az áldozati oldalon megjelenő traumatikus élmények is kezelésre várnak. Azt gondolom tehát, hogy azokban az esetekben, ahol a büntetés célja, annak elrendelése nélkül is elérhető, a mediáció tágabb körű alkalmazását kellene szorgalmazni.

V. Irodalomjegyzék

1. ALFÖLDI ÁGNES DÓRA: *Van megoldás? A család védelmét szolgáló magyar büntetőjogi eszközökről.* In: *Belügyi Szemle*, 2012/2. sz.
2. ÁY MÓNIKA: *A családon belüli erőszak ellen készült német törvényről.* In: *Ügyészek lapja*, 2005/3. sz.
3. BELOVICS ERVIN, MOLNÁR GÁBOR MIKLÓS, SINKU PÁL : *BÜNTETŐJOG II.* Második, hatályosított kiadás a 2012. évi C törvény alapján. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2013.
4. DR. KÓNYA ISTVÁN: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2013.
5. DR. VISONTAI-SZABÓ KATALIN: *Nézőpontok- a családon belüli erőszak pszichológiai és jogi kérdései.* In: *Családi jog*, 2013/1. sz.
6. FELLEGI BORBÁLA: *Büntetőügyi mediáció, fiatalkorúak bűnelkövetése, családon belüli erőszak- Mit kezd mindezen kérdésekkel az osztrák intézményrendszer?* In: *Család, Gyermek, Ifjúság*, 2008/1. sz.
7. GADÓ GÁBOR, NÉMETH ANITA, SÁRINÉ SIMKÓ ÁGNES: *Ptk. fordítókulcs.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013.
8. HORVÁTH SZABINA: *Gondolatok a távoltartásról.* In: *Büntetőjogi Tanulmányok XII.*, MTA Veszprémi Területi Bizottsága, Veszprém, 2011.
9. JANA KEKETIOVÁ - HERMINA MAREKOVÁ: *Családon belüli erőszak, partnerbántalmazás és az ezt szabályozó jog Szlovákiában.* In: *Háló*, 2007/11. sz.
10. SCHADT MÁRIA: *A családon belüli erőszak törvényi szabályozásának parlamenti vitájához.* In: *Egyenlítő*, 2012/10.sz. (<http://egyenlito.eu/schadt-maria-a-csaladon-beluli-eroszak-torvenyi-szabalyozasanak-parlamenti-vitajahoz/>)

Egyéb források:

11. http://www.gyermekebantalmazas.hu/szakmai-publikaciok/statistikak/item/a-bantalmazaselhanyagolas-kueloenboez-formainak-megoszlasa?category_id=6 (2013. november 2.)

12. http://www.gyermekebantalmazas.hu/szakmai-publikaciok/statisztikak/item/bantalmazas-miatti-gyermekhalal-2?category_id=6 (2013. november 2.)
13. http://www.gyermekebantalmazas.hu/szakmai-publikaciok/statisztikak/item/ki-az-elkoevet?category_id=6 (2013. november 2.)
14. <http://www.jogiforum.hu/hirek/28858>. (2013. október 31.)
15. <http://www.szmm.gov.hu/main.php>. (2012. november 7.)
16. KAPOSSYNÉ DR. CZENE MAGDOLNA: *A távoltartás két éve a bíróságok gyakorlatában*. In: WIRTH JUDIT: *Rendszerbe zárva. Hogyan kezeli az igazságügyi rendszer a nők és a gyerekek elleni jelenségét ma Magyarországon?* (2009).
http://www.nane.hu/kiadvanyok/kezikonyvek/rendszerbe_zarva.pdf (2013. október 7.)
17. NANE: Védelem és segítség az erőszak áldozatainak: törvények az erőszakkal szembeni védelemről Ausztriában. (2013. október 18.)
18. Nőszervezetek észrevételei a Büntető törvénykönyv tervezetének a nők elleni erőszak különböző formáit érintő részeinek vonatkozásában. 2012. március
<http://nokjoga.hu/sites/default/files/filefield/2012-btk-javaslatmarc-9-nane-patent-mona-ne-benyujtva.pdf> (2013. október 18.)
19. SZABÓ MÓNICA: *Családon belüli erőszak, gyermek- és partnerbántalmazás*. Előadás a gyermekvédelem területén dolgozó szakembereknek.
<http://www.helyinfo.hu/domain34/files/modules/module15/24689DA8A65D2DDDD.pdf> (2013. október 7.)
20. Vita a családon belüli erőszakról-mi is történt a Parlamentben.
<http://www.csaladhalo.hu/cikk/hatter/vita-csaladon-beluli-eroszakrol-mi-tortent-parlamentben> (2013. október 31.)

Törvények, törvényjavaslatok:

21. 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről
22. 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról
23. 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
24. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
25. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

26. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
27. Magyarország Alaptörvénye
28. 43/2012. (XII. 20.) AB határozat
29. 2013. évi LXXVIII. törvény az egyes büntető tárgyú törvények módosításáról.
30. T/6958. számú törvényjavaslat a Büntető törvénykönyvről
31. DR. VARGA ISTVÁN és DR. SALAMON LÁSZLÓ által benyújtott módosító javaslat. T/6958/89.
32. DR. DOROSZ DÁVID és SZABÓ TÍMEA által benyújtott zárószavazás előtti módosító javaslat. T/6958/238.
33. T/6958/237. számú Egységes Javaslat a Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslat zárószavazásához.
34. T/11105. számú törvényjavaslat egyes büntető tárgyú törvények módosításáról.
35. DR. BÁRÁNDY GERGELY és LENDVAI ILDIKÓ módosító javaslata. T/11105/2
36. DR. DOROSZ DÁVID módosító javaslata. T/11105/4
37. ERTSEY KATALIN módosító javaslata T/11105/8; kapcsolódó módosító javaslatai T/11105/16, T/11105/17, T/11105/18.
38. DR. GAUDI-NAGY TAMÁS kapcsolódó módosító javaslata. T/11105/21.
39. T/11105/27. számú egységes javaslat az egyes büntető tárgyú törvények módosításáról szóló T/11105. számú törvényjavaslat zárószavazásához.
40. DR. NAVRACSICS TIBOR, közigazgatási és igazságügyi miniszter zárószavazás előtti módosító javaslata. T/11105/30.